БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, БАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң, ажылчы чоннар депуттарының область Совединиң органы

1925 чылда үндезилетинген

1953 ДЕКАБРЬ 23 СРЕДА № 247 (2932)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

«Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш» делегейниң Сталинчы шаңналдарының талазы-биле комитетте (1 арын).

1953 чылдың дургзунда «Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш» делегейниң Сталинчы шаңналдарын тыпсыр дугайында (1 арын).

Совет улустуң чаңгыс эп-сеткилдии (1 арын).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ:

К. Машпак-оол, К. Бады-Чыргал.— Полит-бөлгүмнүң ажылының дуржулгазындан (2 арын).

Культура-чырыдыышкын ажылдакчыларының область чөвүлел хуралы (2 арын).

МТС-тер чөвүлелдериниң хуралдары (3 арын).

Редакцияга чагаалар (3 арын).

М. Шабанов. — Көдээ чоннуң культурлуг хандырылгазын экижидер (3 арын).

Вьетнам улустуң чепсектиг удурланыышкынының чеди чыл ою Хо Ши Миниң медеглели (4 арын).

Парижте совет артистерниң концерти (4 арын).

Агрессчи Атлантика блогунуң чөвүлелиниң сессиязының дугайында француз парлалганың бижип турары (4 арын).

Англияның общиналар палатазында (4 арын).

Тайбыңны камгалаарының болгаш быжыглаарының эрге-ажыктары

Тайбыңның болгаш улустар аразының найыралының херээ дээш чаа шылгарангай бөлүк демиселчилерге делегейниң Сталинчы шаңналдарын тывысканының дугайында медээ бо хүн бүгү чурттарда болгаш диптерде дыңналы берген. «Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш» делегейниң Сталинчы шаңналдарының талазы-биле комитет ол хүндүлүг шаңналдарны көскү политиктиг ажылдакчы Пьер Котка (Франция), генерал майор, профессор Сахиб Синг Сокхейге (Индия), шажынчы Андреа Гаджерога (Италия), хөй-ниити ажылдакчызы Изабелла Блюмге (Бельгия), чогаалчы Говард Фастка (АҚШ), улуг эртемден Джон Берналга (Англия), чогаалчы Леон Кручковскийге (Польша), шылгарангай шүлүкчү Пабло Нерудага (Чили), сураглыг эмчи Андреа Андреенге (Швеция), хөй-ниити ажылдакчызы Нина Поповага (ССРЭ) тывыскан.

Тайбың херээниң алдарлыг камгалакчыларынга делегейниң Сталинчы шаңналдарын тывысканы бодунуң амыдыралын чонга, бүгү-ниити тайбыңны камгалаары болгаш быжыглаары дээш демиселдиң улуг херээнге бараан болдуруп турар кижилерниң алдар хавыязын мурнакчы, депшилгелиг кижи төрелгетен кайы хире бедик үнелеп турарының дугайын херечилеп турар.

Делегейниң Сталинчы шаңналдарын Венага бежен тос чурттарның төлээлери киришкен Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң чоокта чаа сессиязының сөөлүнде, удатпаанда тывыскан. Сессия болза, тайбың дээш шимчээшкин улам-на хөгжүп болгаш быжыгып турарын тодаргай көргүскен. Ол шимчээшкинге чүгле Европаның улустары эвес, харын колония болгаш хамаарылгалыг чурттарның улустары база улам калбаа-биле киржип турар. Тайбың дээш демисел чокка экономиктиг депшилгени-даа, культурлуг чечектелиишкинни-даа, национал хамаарышпас чорукту-даа чедип алыр арга чок дээрзин олар улам илезибиле билип эгелээннер. Делегейниң чаа дайынын болдурбас дээш демиселче улус массалар чер болганда көдүрлүп үнүп, тайбыңны хевээр артырарының болгаш камгалаарының херээн боттарының холунга улам-на дидим болгаш шиитпирлиибиле ап турарлар.

Агрессчи атлантика блогунуң удуртукчулары бо байдалдарда тайбынга ынакшылдыг күрүнелерге удур боттарының планнарын болгаш бодалдарын мурнунда ышкаш ажыы-биле чарлап дитикпейн турарлар. Олар ол планнарны «тайбынга ынакшылдыының» дугайында мегечи домактар-биле чаап чажырарынга болгаш атлантика блогунуң дайын белеткелдери «камгаланыкчы шынар байдалдыг дээр» дугайында чашпаачы ёзу-биле алгыржырынга алоадатырганнар. Ынчалза-даа бо чылдарның дургузунда тайбың талалакчыларының шимчээшкини тайбың дайзыннарының оптуг аргаларын баш бурунгаар билип алыр болгаш сойгалап илередиринге четчири-биле өскен.

Тайбың талалакчыларының шимчээшкини улустарның хосталгазының болгаш хамаарышпас чоруунуң херээ дээш улам-на чаа-чаа шылгарангай демиселчилерни депшидип үндүрүп турар. Чаа лауреаттарның аразында чер бөмбүрзээниң янзыбүрү чурттарының демократтыг хөй-ниитизиниң төлээлекчилерин, янзыбүрү политиктиг үзелдиглерниң болгаш шажын чүдүлгелерлиглерниң төлээлекчилерин көрүп турар бис. Ол чүл дээрге, кижи төрелгетенде бар бүгү-ле дээре болгаш мурнакчы чүүлдер тайбың дээш, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чымчадыры дээш дайынның айылынга удур демиселдиң ыдыктыг тугунуң адаанда туржуп турарының көскү херечилели-дир.

Чүс-чүс миллион кижилер улустар аразының чөрүлдээлери бүгүдеге таарымчалыг дугуржуушкуннарга үндезилетинип шиитпирлетинген турарын улам-на чүткүлдүү-биле негеп турар. Делегейниң Сталинчы шаңналдарының лауреаттары бүгү улустарның шак ол чаагай күзел-чүткүлдерин тайбың камгалалының талазы-биле боттарының ажыл-чорудулгазында сиңниктирип турарлар.

Делегей шаңналдарының чаа лауреаттарының хүндүлүг таңзызында делегенге тайбың дээш, герман айтырыгны тайбың ёзу-биле шиитпирлээри дээш, боттарының улустарының амыдыралчы эрге-ажыктары дээш туруштуг демиселчилерни—Пьер Котту, Андреа Гаджерону, Изабелла Бюмну көрүп турар бис. Ол таңзыда—Кореяга агрессорларның кем-бурууларын маадырлыыбиле сойгалап илереткен, Ыраккы Чөөн-чүкке болгаш Азияга тайбың дээш могаг чокка демисежип турар, Индияның шылгарангай хөй-ниитичи ажылдакчызы Сахиб Синг Сокхейниң ады база бар. Делегейниң демократтыг хөй-ниитизи Сагиб Синг Сокхейни шаңнавышаан, ооңбиле кады тайбыңга ынакшылдыг индий улустуң бүгү-ниити тайбыңны камгалаарының херээнге өзүп турар ролюн демдеглеп турары ол.

Андреа Андреенге делегейниң Сталинчы шаңналын тывыскан чорук, чер болганга улустуң ханы чүүлзүүп көрүүшкүүн болдурар. Ооң тайбың камгалалы дээш дидим чоруктары, Кореяга интервентилерниң хоратан чоруктарын сойгалап илередиринге ооң идепкейлиг киржилгези дээш хөй миллион кижилер доктор Андреа Андреенни хүндүлеп көрүп турар.

«Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш» шаңналды эртемниң ажыдыышкыннары тайбыңның херээнге, улустарның чаагай байдалынга болгаш чечектелиишкининге бараан болзун дээш могаг чок Джон Берналга тывысканын бүгү чурттарның демократтыг хөй-ниитизи изин-биле чүүлдүг деп көөр. Тайбың дээш демиселчилерниң бирги одуруунда киржип турар чогаалчылар Говард Фастың болгаш Леон Кручковскийниң, шүлүкчү Пабло Неруданың ажыл-чорудулгазын бүгү чурттарда мурнакчы кижилер бедии-биле үнелеп турар. Делегейниң Сталинчы шаңналын Нина Поповага тывыскан чорук болза, бүгү делегейге тайбыңны камгалаарының херээнге Совет Эвилелиниң улустарының киирип турар улуг салыышкынын делегейниң демократтыг хөй-ниитизиниң чүүлдүг деп көргени болур.

Кижи төрелгетенниң депшилгелиг күштериниң улустар аразының айтырыгларын тайбың ёзу-биле таарыштырып шиитпирлээри дээш шимчээшкини бистиң хүннеривисте чер болганда калбарып турар. Барыын Германияга агрессияның болгаш өжээн негекчи күштерниң катап төрүтүнеринге төнчүү салырын, корей айтырыгны тайбың үндезинге шиитпирлеп таарыштырарын, чепсегленишкиннерни эндере бүдүрер чорукту соксадырын улустар шиитпирлии-биле негеп турар. Тайбың дээш мурнакчы демиселчилерниң чаа отрядынга делегей шаңналдарын тывысканы-биле сорук кирген, бүгү чурттарда тайбың камгалакчыларының дыка хөй санныг армиязы тайбыңның херээн, улустар аразының кады ажылдажылгазының херээн улам улуг күш-биле болгаш туруштуг чүткүл-биле камгалап алырлар.

Тайбыңның идеяларынга ханы бердинген ёзуга Коммунистиг партияның кижизиткени, боттарының күштерин тургузукчу күш-ажылга берип турар совет кижилер бүгү чурттарда чаагай тура-соруктуң кижилери-биле кады, тайбың дээш алдарлыг демиселчилерниң чаа бөлүүнге бүгү сагыш-сеткилдиң ханызындан байыр чедирип турар.

«Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш» делегейниң Сталинчы шаңналдарының лауреаттарынга изиг байыр!

(«Правданың» декабрь 21-деги мурнуку үүлү).

Мурнакчыларның дуржулгазы-биле

ЛЬВОВ. Москва чоогунуң малчыннарының дуржулгазын областың көдээ ажыл-агый артельдеринге калбаа-биле нептередип турар. Колхозчулар болгаш көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери чоокта чаа Москва чоогунуң колхозтарынга экскурсиядан чедип келгеш, ам малдың продуктулуг чоруун бедиериниң талазы-биле лекцияларны болгаш илеткелдерни номчуп, боттарының ынаар чораанының дугайын солуннар болгаш радио дамчыштыр чугаалап турарлар.

(СЭТА).

„Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш“ делегейниң Сталинчы шаңналдарының талазы-биле комитетте

Декабрьның 9-тан эгелээш 12-ге чедир Москвага академик Д. В. Скобельцынның даргалааны-биле «Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш» делегейниң Сталинчы шаңналдарының талазы-биле комитеттиң хуралы болуп эрткен.

Комитет бо чылдың дургузунда делегейниң Сталинчы шаңналдарын тыпсыр дугайында кирген саналдарны көрген болгаш бо айтырыг талазы-биле шиитпирни үндүрген.

1953 чылдың дургузунда «Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш» делегейниң Сталинчы шаңналдарын тыпсыр дугайында комитеттиң доктаалы мооң адаанда парлатынды.

1953 чылдың дургузунда „Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш“ делегейниң Сталинчы шаңналдарын тыпсыр дугайында

„Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш“ делегейниң Сталинчы шаңналдарының талазы-биле комитеттиң 1953 чылдың декабрь 12-де доктаалы

Тайбыңны камгалаары дээш демиселдиң херээнге шылгарангай алдар-хавыязы дээш «Улустар аразынга тайбыңны быжыглаары дээш» делегейниң Сталинчы шаңналдарын дараазында кижилерге тыпсыр:

Пьер **Котка**—Национал хуралдың депутады (Франция)

Сахиб Синг **Сокхейге**—профессор, генерал майор, Индияның парламентизиниң штаттар чөвүлелиниң кежигүнү.

Андреа **Гаджерога**—шажынчы (Италия)

Изабелла **Блюмге**—парламентиниң депутады (Бельгия)

Говард **Фастыга**—чогаалчы (АҚШ)

Джон **Берналга**—Лондон университединиң профессору (Англия).

Леон **Кручковскийге** —чогаалчы (Польша)

Пабло **Нерудага**—чогаалчы (Чили)

Андреа **Андреенге** — медицинаның доктору, Стокгольм хоорайның клиниктиг лабораториязының кол эмчизи (Швеция)

Нина Васильевна **Поповага** —Профэвилелдериниң Бүгү-эвилел Төп Чөвүлелиниң секретары (ССРЭ).

Комитединиң даргазы академик **Д. В. Скобельцын.**

Комитеттиң даргазының оралакчылары: **Го Мо-Жо** (Кыдат)
Луи Арагон (Франция).

Комитединиң кежигүннери:

М. Андерсен-Нексе (Дания)
Ян Дембовский (Польша)
Михаил Садовяну (Румыния)
А. А. Фадеев (ССРЭ)
И. Г. Эренбург (ССРЭ)

1953 чылдың декабрь 12.
Москва хоорай.

Совет улустуң чаңгыс эп-сеткилдии

* * *

Ленинградтың ажылчы чоннарының килеңнээшкини

ЛЕНИНГРАД. Ленинградчылар ССРЭ-ниң прокуратуразының дыңнадыындан өскерликчи Берияның болгаш ооң сүлчээлежикчи бөлүүнүң эң аар кем-бурууларының дугайын сеткил-сагыштың эң улуг килеңнээшкини-биле болгаш көөр хөөн чок чоруу-биле уткааннар.

Хоорайның фабрикаларының болгаш заводтарының цехтеринге, институттарга, албан черлеринге, тудугларга хөй кижилерлиг хуралдар болгулаан. Даштыкы разведкаларның сатыныкчы агентуразының чүдек-бужар чимзениишкиннерин чүс-чүс ораторлар каргап килеңнээннер.

—Өлүрүкчү Берияның кем-бурууларынга бистиң килеңнээшкинивис болгаш каргаашкынывыс кайгамчык улуг—деп Киров заводунуң мартен цехиниң хуралынга каң эзилдирикчизи-шалыпчы М. Мурзич чугаалаан.—Бужар хоралакчы бөлүк бодунуң калчаа-дерзии чоруун камгалап адыр дээш совет улуска шынчы, партияга болгаш чазакка бердинген кижилерни узуткап турган. Олар бистиң чуртувуска капитализмни дагын төрүтүндүрер, бистерни кулдар кылыр дээш эрге-чагырганы эжелеп алырын күзеп турган. Чүү-даа болбаан! Бистиң Төрээн чуртувус быжыг болгаш күчүлүг. Коммунистиг партия совет улусту коммунизмче оруктап бүзүрелдиг аппар чыдар.

Бистер, каң эзилдирикчилери Совет күрүнеиң күчүзүн быжыглаар дээш улам эки ажылдап, чыл программазын хуусаа бетинде доозар бис.

Ленинградтың интеллигенциязы авантюристерниң болгаш даштыкы хөлезилеників чилерниң араатанзыг бөлүүнүң өлүрүкчү кем-бурууларын хемчээл чок килеңнээшкин-биле көрүп турар. Эртемнеевер болгаш бүгү совет кижилер сойгаландыр илеретинген кем-бурууларны шыңгыы шаажылаарын негеп турар. Чурттуң эң улуг техниктиг өредилге черлериниң бирээзи—ылап механиканың болгаш оптиканың институдунга болган хуралга эртем ажылдакчызы Б. Меньшов чүве чугаалаан.

Ооң медеглээни:

—Берияның болгаш ооң айбычы чалчаларының эң аар кем-бурууларының дугайын билгеш, совет хамааты бүрүзү көөр хөөн чок чоруун илередип турар. Ол араатаннарның дээрбечи үүлгедиишкиннери хемчээл чок улуг килеңнээшкинни хайындырып турар. Олар Октябрьның улуг чаалап алыышкыннарын хунаап ап, бистиң чуртувуска капитализмни катап тургузарын күзеп турганнар. Олар ССРЭ-ниң улустарының бузулбас найыралын үрээрин күзеп турганнар. Өскерликчилер коргунчуг херекти бодап алган турганнар-дыр. Ынчалза-даа олар деткимчени албааннар болгаш ап шыдавааннардаа. Чүгле каш борбак дедир төрүтүнген ямбыыргактар Берияның изибиле барганнар. Даштыкы империализмниң ол агентилерин эң шыңгыы шаажылаарын бистер негеп тур бис.

Шаажылаар! Дайзыннарны кээргел чокка шаажылаар! Ленинниң хоорайының коммунизмниң тиилелгези дээш хол салбайн ажылдаарынга белен ажылчы чоннарычың бир-аай эп-сеткилдиг негелдези шак мындыг.

(СЭТА).

Кем-бурууларны шыңгыы шаажылаар

ВИЛЬНЮС. Төрээн чурттуң чүдек-бужар өскерликчизи Берияның болгаш ооң айбычы чалчаларының херээниң талазы-биле ССРЭ-ниң прокуратуразының дыңнадыының дугайында Вильнюстуң бүдүрүлгелеринге, албан болгаш өөредилге черлеринге хөй кижилиг хуралдар болган.

«Лелия» деп дааранылга фабриказының каш чүс эр, херээжен ажылчыннары № 3 цехтиң делгем залынга хурал кылганнар. Аңаа сменаның начальниги Янина Забулените чүве чугаалаан.

—Совет улустуң каргыштыг сатыныкчы дайзыны болгаш ооң бөлүк сүлчээлежикчилери боттарының кем-буруулуг ажыл-чорудулгазын ыяк чажырып келгеннер. Олар бистиң чуртувуска капиталистерниң болгаш помещиктерниң эрге-чагырганын катап тургузарын оралдашпышаан, делегей империализминиң агентилери болуп хөделип келгеннер. Калчаа-дерзии дайзыннар хөй националдыг Совет Эвилелиниң улустарының аразынга көрүшпес чорукту нептередирин оралдажып турганнар.

Совет улус бодунуң революсчу серемчилелиң соксаал чокка бедидип турар. Коммунистиг партияны болгаш Совет чазакты долгандыр улам сырый катыжып, Төрээн чуртуң дайзыннарын эң шыңгыы шаажылаарын негеп тур бис. Улустуң дайзыннарынга — кандыг-даа кээргел чок!

Бүдүрүлге коллективиниң бир үнбиле хүлээп алган шиитпиринде улустуң хоралыг дайзыннарын кадыг-шыңгыы шаажылаарын негээн.

(СЭТА).

* * *

Бистиң улузувустуң бузулбас чаңгыс-эви

МИНСК. Улустуң дайзыны Берияның болгаш ооң чалчаларының херээниң талазы-биле истелгенин дозулганының дугайында ССРЭ-ниң прокуратуразының дыңнадыы-биле Белоруссияның ажылчы чоннары танышкан. Бүдүрүлгелерге, колхозтарга, МТС-терге, совхозтарга, өөредилге болгаш албан черлеринге хуралдар болгулаан.

БССР-ниң эртемнер академиязының эртемденнеринге, эртем ажылдакчыларынга, аспирантыларынга академияның президентизи В. Ф. Купревич илеткел кылган. Ооң медеглээни болза:

—Сүлчээчи бөлүктүң киржикчилери бистиң улузувусту делегей империализминиң дерзиилелинге бээрин күзээннер. Ынчалза-даа Берия болгаш ооң өөрү чурттуң иштинге социал чөлеңгиишти тып шыдаваннар.

Совет улус Коммунистиг партияның мерген угаанынга бижыы-биле бүзүреп турар. Бистиң чуртувус ооң удуртулгазы-биле коммунизмче бүзүрелдиг чоруп олурар. Дайзыннарның чимзениишкиннеринге удур революстуг серемчилелди бедидип харыылаар бис.

Минскиниң автомобиль, трактор заводтарының, «Коммунарка» Фабриканың, нарын шепкен комбинадының ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары улустуң дайзыннарын хаңы көөр хөөн чок чоруунуң дугайын хуралдарга чугааланнар.

Гомельдиң, Витебскиниң, Гродноның, Бобруйскиниң болгаш өске-даа хоорайларның бүдүрүлгелеринге ССРЭ-ниң прокуратуразының дыңнадыы-биле холбаштыр хөй кижилиг хуралдар болгулаан.

Белорус ССР-ниң ажылчы чоннары бүгү күштерин партияның XIX съездизиниң, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязының болгаш СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң салган сорулгаларын чедиишкиниг күүседиринче мобилизастап турар дээрзиниң дугайын СЭКП ТК-га болгаш Совет чазакка шынзыктырып турар резолюцияларны чер болганга болуп эрткилээн хуралдар хүлээп алган. Совет суд улустуң бужар дайзыны Берияны болгаш ооң чалчаларын эң шыңгыы кадыы-биле шаажылап шиидерин ажылчы чоннар негеп турар.

(СЭТА).

Төрээн чурттуң өскерликчилеринге— өлүм!

Төрээн чурттуң өскерликчилери болгаш даштыкы капиталга сатыныкчылар Берияның болгаш ооң өмээржикчилериниң кем-буруулуг чоруктарының дугайында ССРЭ-ниң прокуратуразының дыңнадыын областың көдээ ажыл-агый болгаш белеткелдер эргелелиниң ажылчыннары, тускай эртемниглери болгаш албан-хаакчыттары ол дайзынарга ханы килеңнээшкин-биле болгаш көөр хөөн чок чорук-биле дыңнаваннар.

Эргелелдиң ажылдакчылары боттарының митингизинге чыылгаш, империализмниң агентилери, улустуң дайзыннары бериялыг кезектиң кем-буруулуг бөлүүн сойгалап илереткен дугайында төрээн Коммунистиг партиязынга болгаш Совет чазаанга өөруп четиргенин чалбыыштыг сөстерибиле илергейлеп турганнар.

—Өжээтен дайзыннарны кадыг-дошкуну-биле ялалаарын бис совет судтан негеп тур бис,—деп аныяк тускай эртемден, агроном эш Рудаков чугаалаан.—Берия бистиң ааскежиктиг, хостуг болгаш өөрүшкүлүг амыдыралывысты узуткааш, бистиң чуртувуска капиталистиг ёзучурумнарны катап тургузарын, америк кулданыгга бистиң улузувусту чагыртырын күзээн. Ол калчаалыг араатанга кандыг-даа хайыра турбас!

МТС-тер эргелелиниң начальниги эш Зайцев бодунуң чугаазынга мынча дээн:

—Империалистерниң бистиң чуртувуска кылып турган чимзениишкиннерин сойгалап илереткенинге, бистиң совет тургузуувусту үрээр, бистиң күрүневисти суларадыр деп Берияның болгаш ооң бөлүүнүң оралдажыышкыннарын сый шапканынга харыы кылдыр Коммунистиг партияны, Совет чазакты долгандыр боттарыыстың сырый катышкан хүрээлеңивисти күштелдирбишаан, областың көдээ ажыл-агыйын улам ынай көдүрериниң херээнге бүгү күштеривисти бээр бис. Малды хүр кыштагладырынга, часкы тарылгага үлегерлиг белеткенирингe боттарыыстан хамааржыр бүгү чүүлдерни кылып тургаш, ынак Төрээн чуртувустуң күчүзүн улам-на быжыглаар бис.

Митинг улустуң дайзыннарын кадыг-дошкуну-биле ялалаарын совет судтан негээн болгаш Ада-чуртту улам-на быжыглаарынга бүгү күштерин салырын илергейлеп турар резолюцияны хүлээп алган.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Политбөлгүмнүң ажылының дуржулгазындан

Чөөн-Хемчик районнуң Баян-Тала сумузунуң «Октябрь үжен чылы» көдээ ажыл-агый артелинде партия төөгүзүнүң допчу курзун өөренириниң иниги чыл бөлгүмү бодунуң ажылын октябрь айның баштайгы хүннеринде эгелээн. Ол бөлгүмнүң дыңнакчылары колдуунда-ла шупту тускай эртемниг кадрлар, сумунуң партия, совет организацияларының активчилери болуп турар. Өөредилге эгелээнден бээр мынчага чедир кичээл үстүрүнүң болгаш кичээлдерни белеткел чок эрттириниң чаңгыс-даа таварылгазы турбаан.

Бөлгүмнүң пропагандизи эш Херел-оол бодунуң ажылынга болгаш дыңнакчыларга негелдени шыңгыы тургускан. Кичээлдер дыңнакчы бүрүзүнүң улуг кичээнгейиниң, оларның идепкейлиг киржилгезиниң демдээ-биле эртип турар.

Эш Херел-оол кичээл бүрүзүнге дыка хынамчалыг белеткенип турар. Чижээ, ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агыйын улам ыцай хөгжүдер хемчеглер дугайында партияның Төп Комитединиң сентябрь Пленумунуң материалдарының талазы-биле кичээлдерге белеткенип тура, эш Херел-оол пленумнуң доктаалында болгаш эш Н. С. Хрущёвтүң илеткелинде кайы-бир кичээлге өөрензе чогуур теманы, азы бөлүктү дыка бодамчалыг, бедик кичээнгейлиг өөренип алыр, ооң соонда «Октябрь үжен чылы» колхозтуң экономиказының амгы байдалын, колхозчу бүрүзүнүң ажылдап турарын, колхозтуң бүдүрүлгезинде ажыл-херектиң чедиишкинниг болгаш чептес талаларын өөренип көрүп, колхозтуң баштаар чериниң кежигүннери-биле, партия эге организациязының секретары-биле болгаш тус-тус колхозчулар-биле ол дугайын баш бурунгаар ыяк чугаалажып көөр. Ооң түннелинде колхозтуң ниити ажыл-агыйында болгаш организастыг башкарылгазында ажыглатынмайн, чаштынып чыдар кур хөреңгилер болгаш болдунар аргалар пропагандиске көскү апаар.

Чогуур теманың материалдарынга белеткенмишаан, эш Херел-оол бистиң Төрээн улуг чуртувуста болгаш даштыкыда чугула болуушкуннарның дугайын сөөлгү почта-биле келген төп база область парлалгазындан таныжып ап турар. Кичээл бүрүзүнүң баштайгы он хире минутазы ол болуушкуннарның дыңнакчыларга информастап бээринге эртер чорук чаңчыл болган.

Кичээлдиң материалдарын дыңнакчыларга пропагандист бодунуң билип алганын ёзугаар допчу тода болгаш оларга билдингир бөдүүн дыл-биле дамчыдып бээр. Кичээл бүрүзүнге пропагандистиң беседазы ооң төнмес-батпас узун чугаазы-биле эвес, харын дириг-боттуг байдал-биле, дыңнакчы бүрүзүнүң идепкейлиг киржилгези-биле эртип турар. Ылаңгыя кажан колхозтуң ажыл-агыйының дугайында, ооң ажыглалга кирбейн турар кур хөреңгилериниң болгаш болдунар аргаларының дугайында чугаа чоруп турда, дыңнакчыларның беседага киржилгези онза идепкейлиг апаар. Олар колхозчу ажыл-агыйны улам көдүреринге хамааржыр чаа-чаа резервилерни кичээл чоруп турда чугаалап үндүрүп кээрлер.

Кичээлдерни эрттириниң чуруму мындыг: бир темага кичээлди эрттиргеш, дараазындагы кичээлге ону дыңнакчылардан айтырып, материалдарны тус-тус кижиниң шиңгээдип алганының деңнелин хынап көөр, аңаа кичээлдиң баштайгы шагы эртер. Сөөлгү шакта чаа теманың талазы-биле беседаны база-ла дыңнакчыларның киржилгези-биле чорудар. Кичээлдиң түннелинде дараазында болур кичээлге өөренир теманың дугайын чугаалаар, аңаа база эки белеткелдиг келирин дыңнакчылардан негээр.

Келир кичээлге дыңнакчылар чүгле мурнунда өөренип эрткен материалдарның талазы-биле харыыга белеткелдиг келир эвес, харын ам болур чаа темага база-ла ыяк белеткелдиг, конспектилиг кээп турар. Ынчангаш кичээлдерниң сонуурганыг болуп, пропагандистиң беседазынга дыңнакчыларның идепкейлиг киржип, колхозтуң, районнуң, областың ажыл-агыйы-биле, салдынган чаа сорулгалар-биле, перспективтиг айтырыглар-биле ук кичээлдиң холбажып эртип турарының чажыды шак ында. Кичээл бүрүзүнге пропагандистиң-даа, дыңнакчыларның-даа эки белеткелдиг келир чоруу кичээлдиң идей-теоретиктиг бедик деңнелдиин, амыдырал-биле харылзаалының хандырып турар.

Өөредилге чылын СЭКП-ниң бежен чыл болганының дугайында киирилде кичээл-биле эгелээш, бөлүм бо аразында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң бешки сессиязының бюджет дугайында болгаш көдээ ажыл-агый үндүрүүнүң дугайында хоойлуларын, сессияга эш Г. М. Маленковтуң чугаазын, ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агыйын улам ыцай хөгжүдер хемчеглер дугайында СЭКП ТК-ның Пленумунуң доктаалын, пленумга эш Хрущевтуң илеткелин өөренип дооскан, эрткен өөредилге чылында өөренген материалдарны катаптаан болгаш партия төөгүзүнүң допчу курзун өөренириниң кол материалынче кирген.

Партия чырыдыышкының партия эге организациязы бодунуң кичээнгейиниң төвүнге тургускаш, ону эки удуртуп турар. Партия эге организациязының секретары эш Капчыыр-оол бөлгүмнүң кичээл бүрүзүнге олуржуп турар. Коммунистиг партияның төөгүзүн болгаш теориязын өөренир, партияның ап чорудуп турар хемчеглерин өөренгеш, амыдыралга боттандырар дээш эки өөренип турар Конгар, Какпаанак ышкаш дыңнакчылар бөлгүмде көвүдеп турар. Олар кичээл бүрүзүнге дыка хынамчалыг белеткенип, кичээлге болгаш беседаларга идепкейлиг киржип, материалдарның конспектизин шевергин кылып, марксизчилеинчи теорияны эки шиңгээдип албышаан, боттарының хүн-бүрү ажылынга ону холбаштырып турарлар.

К. МАШПАК-ООЛ.
К. БАДЫ-ЧЫРГАЛ.

Бай дүжүттү өстүрүп алырынга

Көдээ ажыл-агыйның мурнунда салдынган кол сорулгаларның бирээзи болза, бүгү тараа культураларының дүжүттүүн бедидери болур. Бо айтырыгны чедиишкиниг шиитпирлээринге Бии-Хем районнуң миллионер колхозу «Кызыл тараачынның» ишчилери чүткүлдүг ажылдап турар.

Колхоз үрезин уруушкунун күрүнеге тараа дужаалдазы-биле чергелештир чоруткан, ынчанаш келир чылын хереглээр тараа культураларының үрезини чогуур өйүнде бүрүн белеткетинген. Бедик дүжүт өстүрүп алырынга үрезинниң шынары онза чугула негелделиг. Тараажылар декабрьның 15-ке чедир 664 центнер кызылтас, 450 центнер сула, 200 центнер арбай үрезиннерни чажарынга белеткеп арыглаан.

Колхозтуң үрезинин арыглаарынга Туранның машина-трактор станциязының «ОС—1» маркалыг арыглаар машиназы кол күш болуп, ооң машинизи эш Васильев хүнде 10 тонна арыгладыр нормазын 12 тонна чедирип турган. Часкы хову ажылының өске-даа белеткелдерин колхоз хынамчалыг чорудуп турар.

М. КАВАА-САРЫГ.

Артель баштаар черниң хуралынга

Декабрьның баштайгы чартыынга чедир-ле мал барык чайгы хевээр, хар чуга, соок чок болуп турган. Ам кышкы мал ажылының эң харыысалгалыг үези келген. Мону барымдалааш Кызыл районнуң Чкалов аттыг колхозунуң баштаар чери чоокта чаа фермалар эргелекчилериниң информацияларын дыңнаан.

Колхозта белеткетинген 700 тонна сиген, 800 тонна саваң база өске-даа мал чемнерин 1954 чылдың апрельге чедир чарыгдаарын айлар аайы-биле планнап тургусканы. практика кырында шынныг боттанып турар. Кышкы турлагларны хандырарынга коммунист Намчылдың тудуг бригадазы ак-сеткилдиг ажылдаан.

Малдың эрги кажааларының септелгелерин хынамчалыг чорутпушаан, Калбак-Дагда 400, Кара-Сугда 380, Шуулугда 400 хой кирер, Теректигде 100 инек турар чаа кажааларны кылган. Ол ышкаш кыштагларда 3 чаа бажыңнарны малчыннарга тудуп берген.

Колхоз баштаар чери малдың кышкы ажылынче кол кичээнгейни салып, малчыннарга зооветеринария талазы-биле сүмелерни үргүлчү берип турар. Белеткетинген мал чемин камныг чарыгдаарын, одарны чөп ажыглаарын хынап, илерээн четпестерни узуткаарынга боттуг хемчеглерни ап турар. Ол ышкаш малчыннарның ортузунга политиктиг кижизидилге ажылы база багай эвес тургустунган.

К. ОНГА.

Кызылдың автотранспорт конторазының чолаачыларының аразында автомашиналарны камныг, хөй-хөй муң километрлерни капитал септелге чокка эртер, хөй кывар, чаар материалдарны камнап алыры дээш социалистиг чарыш үргүлчү калбарып турар. Чижээ, чолаачы эш М. Михайлик чоокта чаа хүлээп алганы чаа автомашиназы-биле 200 000 километрни капитал септелге чокка эртерин болгаш кывар-чаар чүүлдерни хөйнү камнап алырын хүлээнген.

Чурукта: М. Михайлик.
Чуруу С. Феоктистовтуу.

Мурнакчыларга деңнежир

Сүт-Хөл районнуң Киров аттыг колхозунда ниитиниң мал ажылын өстүрер дээш ак-сеткилдиг ажылдап турар мурнакчы малчыннар эвээш эвес. Бо чылын 40 беден 40 кулунну камгалап ап, ол кулуннарынга 6 тонна сигенни белеткеп алган чылгычы эш Көшкендей база 80 инектен 80 бызааны камгалап ап, 3 чылыг кажааны боттары тудуп, малга чидиртир чем сигенни, кажаа иштинге төгер кургаг өдекти кыштагларда белеткеп алган инек кадарчылары эштер Борбак-оол, Сайын-оол оларның кайгамчыктыг күш-ажылын демдеглээр херек.

Колхозтуң хойжулары Салбагар, Көк-уруг, Доржу болгаш оон-даа өскелер кижи бүрүзү-ле 200 ажыг хой, өшкүлериниң чаш төлүн ниитиниң малынга бүрүн камгалап өстүрүп бергеннер. Бо хойжулар мал кыштагладыышкынынга эки белеткенип, боттары-биле мал чеми белеткээринге, кажаа септелгезинге идепкейлиг киришкеннер.

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң төөгүлүг шиитпиринге сорук кирбишаан, колхозтуң мурнакчы малчыннары мал кыштагладыышкының чедиишкинниг чорудуп, боттарының өстүрүп алган малын болгаш малдың ам немежир чаш төлүн менди кыш ажырар дээш эрестиг ажылдап турарлар.

Ооң-биле кады колхозтуң малчыннарының иштинде хожудап турар чалгаа кижилер база бар. Чижээ, өшкү кадарчылары Ирикпей, Чаш-оол, Бапың-оол олар боттарының хүлээлгезин багай күүседип, мал чеми белеткээринге, өдек-кыштаг септелгезинге киришпээннер. Ооң түннелинде мал ажылының шиитпирлиг үези—мал кыштагладыышкыны оларга девиденчиг болуру чугаажок.

Малчыннарның ортузунга социалистиг чарышты калбартып, мурнакчыларның деңнелинге хожудап турарларны чедирери чугула.

П. ШОКПАА.

Мурнакчы малчыннарның район төвүлел хуралы

Барыын-Хемчик районнуң мурнакчы малчыннарының район төвүлел хуралы чоокта чаа болуп эрткен. Ол төвүлел хуралга колхозтар даргалары, колхозтарда, совхозта болгаш МТС-те партия организацияларының секретарылары, ферма эргелекчилери, мурнакчы малчыннар киришкен.

Төвүлел хуралга мал ажылын хөгжүдер хемчеглер дугайында СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң доктаалын күүседир хемчеглер болгаш районнуң малчыннарының сорулгаларының дугайында илеткелди СЭКП райкомунуң секретары эш М. Санчай кылган.

Хуралга 15 кижи санал берген болгаш төвүлел хуралдың киржикчилери мурнакчы малчыннарның ажыл дуржулгазын солушкуннар.

Д. СЕДЕН.

Культура-чырыдыышкын ажылдакчыларының область төвүлел хуралы

Чоокта чаа Кызыл хоорайга культура-чырыдыышкын ажылдакчыларының область төвүлел хуралы болуп эрткен. Төвүлел хуралдың киржикчилери «Чонга культура хандырылгазының байдалы болгаш ону экижидер хемчеглер дугайында» областың культура эргелелиниң начальниги эш Болдур-оолдуң илеткелин дыңнап, чугаалашкан.

Эш Болдур-оол бодунуң илеткелниң өгезинге, бистиң партияның дээди хоойлузу—совет улустуң материалдыг болгаш культурлуг хереглелдерин долузу-биле хандырарының база ажылчы массаның коммунистиг кижизидилгезин чедиишкинниг шиитпирлээриниң херээнге культура-чырыдыышкын албан черлериниң ужур-дузазын партия биле чазак бедии-биле үнелеп, оларның ажылчорудулгазын идепкейжидеринге таарымчалыг бүгү байдалдарны хандырып тургусканын чугаалааш, областың культура-чырыдыышкын албан черлериниң: культура бажыңнарының, клубтарның, библиотекаларның, кино точкаларның ажылында чамдык чедиишкиннерни демдеглээн.

Партия болгаш чазактың хүнбүрү көргүзүп турар материал-техниктиг улуг дузаламчызынга даянып алгаш, областың культура-чырыдыышкын албан черлери боттарының ажылын партияның XIX съездизиниң база СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң төөгүлүг шиитпирлеринге дүүштүр эде тургузуп, ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң социалистиг чаартылгазын дүрген шиитпирлээр, ынчангаш области чоокку үеде ССРЭ-ниң мурнакчы областарының деңнелинге чедир көдүрер талазы-биле областың партия организациязынга олар биче эвес дузаны чедирип турар дээрзиниң фактызын Каа-Хем, Чаа-Хөл районнарның культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылының эки дуржулгазындан ол тодаргай чижектерге көргүзүп чугаалаан.

Ол районнарның культура бажыңнары, көдээ клубтары, библиотекалары, номчулга бажыңнары, турум болгаш көжер киноларны чоннуң ортузунга полит-кижизидилгелиг, культура-массалыг ажылдарны улам калбартып, чуртка көдээ ажыл-агыйны, совет садыгны улам ыцай сайзырадыр хемчеглер талазы-биле партия болгаш чазактың директиваларын массаның ортузунга чедингири-биле тайылбырлап, оларны чедиишкинниг боттандырарынче чонну хаара мобилизастап, көдээде ажыл-ишчилериниң ортузунга янзы-бүү темаларлыг лекция, илеткелдерни элбээ-биле номчуп, кино көргүзүп, бот-тывынгыр уран-чүүлдерни чедиишкинниг организастап турарын эш Болдур-оол демдеглээш, чурттакчы чонга, ылаңгыя көдээниң ажыл-ишчилеринге культура хандырылгазында четпестерниң дугайын анализтеп чугаалаан.

Ылаңгыя Тес-Хем, Чөөн-Хемчик районнарда культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажыл-чорудулгазында улуг-улуг четпестер бар. Ол районнарның СЭКП райкомнары, райкүүскомнар культура одагларының ажылынче кичээнгей салбайн турары-биле олар чоннуң өзүп турар культурлуг негелделерин мырыцай-ла хандырып шыдавайн турар.Ол районнарда культура-чырыдыышкын ажылдакчылары чоннуң ортузунга культура-массалыг, полит-кижизидилгелиг ажылды калбартырының улуу, харын культура бажыңнарын, көдээ клубтарны, библиотекаларны, ном магазиннерин шагның хөй кезиинде хааглыг тургузуп бот-тывынгыр уран-чүүлдерниң көргүзүүн, политиктиг, эртембойдус темаларынга, көдээ ажыл-агый айтырыгларынга лекция, илеткелдер номчулгазын, ном пропагандазын организаставайн келгеннер. Совет уран-чүүлдүң эң чугулазы—кино көргүзүү ол районнарның көдээ черлеринде тергиин четпес. Оларда кино точкалар чүгле акша чыылдазының күрүне планнарын күүсетпейн турар эвес, кино көргүзүүнге чонну кончуг эвээш хаара тудуп, киносеанстарны киномеханиктер техника талазы-биле мырыцай харыысалга чок организастап турар дээрзин илеткелчи айыткаш областа культура-чырыдыышкын албан черлерин областың культура эргелели кончуг кошкак удуртуп, колдуунда-ла канцеляржы метод-биле кызыгаарлатынып келгенин, культураның одагларынга материалдыг суурну байлакшыдарынче, кадрлар-биле ажылды экижидеринче кичээнгей салбаанын ол миннип шүгүмчүлетинген.

Илеткелчи болгаш төвүлел хуралдың киржикчилери чер-черде культура-чырыдыышкын ажылында өске-даа хөй-хөй четпестерни санап айытпышаан, партия биле чазактың негеп турарын ёзугаар чонга культура хандырылгазын моон соңгаар үндезини-биле эде тургузарынче угланган чүгула-чүгула хемчеглерни боттандырарын саналдап турганнар.

Культура-чырыдыышкын ажылын боттуг, тода удуртур

Чөөн-Хемчик, Бай-Тайга районнарның культура-чырыдыышкын инспекторлары эштер Сириисо, Долгих олар боттарының ажылында улуг-улуг четпестер барын миннип чугаалааш, көдээниң культура-чырыдыышкын албан черлерин областың культура эргелелиниң аппараты кончуг эренгей удуртуп, чамдык ажылдакчылар районнарга чорааш, чүгле бараанын көргүзүп каар боордан башка, практиктиг дуза катпайн, анаа-ла шапкылажып чаныр кээп турарын айытканнар. Ылаңгыя аппараттың ажылдакчылары эштер Өлзей-оол, Середкин олар ол районнарга чорда ажылга арга сүме кадып, организакчы хемчеглерге дузалажырын дилээрге ынавайн, чүгле хүндүлүг аалчылар болуп, бараанын көргүзүп кааш чаңгылап келгенин олар шыңгыы шүгүмчүлеп, моон соңгаар боттуг ажыл-херекчи дузаламчыны доктаамал көргүзерин негээннер.

Ол ышкаш, Чаа-Хөл, Тожу районнарның культура-чырыдыышкын инспекторлары эштер Медянцев, Забянина олар санал берип тура, культура-чырыдыышкын албан черлериниң негелделеринге культура эргелелиниң удуртукчулары эштер Болдур-оол, Шабанов, Ханашевич олар дыңнангыр эвес болуп, хөй санныг хоозун аазаашкыннар кылырынга өйлежип, чер-черде херектиң байдалын боттары-биле барып өөренип көрбейн, чүгле кабинеттен телефон-биле удуртулга бээри-биле кызыгаарлатынып келгенин чөптүү-биле шүгүмчүлээннер.

—Культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылын бедик деңнелге тургузар, олар ажылчы чоннуң мурнунга ак-сеткилдии-биле бараан болган турарын хандырар дизе, оларның хүн бүрүдеги ажыл-чорудулгазынга шыңгыы контрольду, бедик негелдени тургузары негетинер. Бистиң ажылывыска партийжи, удуртулганың ол чугула хевирин СЭКП-ниң Улуг-Хем райкому-даа, областың культура эргелели-даа боттандырбайн турар—деп, Шагаан-Арыг культура бажыңының директору эш Прудников бодунуң саналынга демдеглээн.

Культура-чырыдыышкын кадрлары-биле ажылды экижидер

Областың культура-чырыдыышкын албан черлеринде кадрларның саны өзүп, шыкар составы экижип турар болза-даа, оларны шилип алыр, кижизидип өөредир, ажылга таарыштыр тургузар ажылда улуг-улуг четпестерниң барын иletкелчи болгаш төвүлел хуралдың киржикчилери тодаргай чижектерге көргүзүп чугаалааннар.

Чон ортузунга идеологтуг ажылдың чугула участогу — культура одагларынга кадр шилип алыышкынынга областың культура эргелели, СЭКП-ниң чамдык райкомнары оваарымча чок болуп келгени-биле культура-чырыдыышкынның албан черлеринде боттарының политиктиг белеткелиниң, ажыл-ишчи мөзүзүнүң талазы-биле таарышпас кижилер киргилээнин Барыын-Хемчик, Бии-Хем, Кызыл районнарның культура-чырыдыышкын ажылдакчылары эштер Екимова, Романюк, Куприянова, Хертек болгаш өскелер-даа тодаргай фактыларга чугаалаан.

Ылаңгыя Барыын-Хемчик районнуң культура-чырыдыышкын килдизиниң эргелекчизинде ажылга харыысалга чок, ажылдакчыларга эөлдек эвес, чүгле аксы-биле ажыл бүдүрер Юрловту, Туран культура бажыныының массовигинде хөй-хөй ажылдардан үндүртүп чорааан, арагчы Вдовинни киргенин, Кызыл районнуң культура-чырыдыышкын инспекторунга чыл дургузунда 3 чедир кижини халаштырып солуштурганын олар айытканнар.

Партия райкомнары, областың культура эргелели чырыдыышкын ажылдакчыларының политиктиг болгаш ниити билиин, ажыл мергежилин өстүреринче кончуг кошкак кичээнгей салып, политиктиг өөредилгеге оларны барык-ла хаара тутпайн, семинар өөредилгелерни, дуржулга солчуушкунунуң төвүлел хуралдарын организаставайн турарын, кадрларның материалдыг амыдырал-чуртталгазын шуут-ла сонуургавайн, оран-бажың, одалга, чырыткы-биле хандырбайн, ол талазы-биле райкүүскомнар, көдээ Советтер эң-не сагыш човангыр эвес, бюрократсыг байдалды көргүзүп келгениң хуралдың дыка хөй киржикчилери шыңгыы шүгүмчүлээниер. Бо талазы-биле ылаңгыя Барыын-Хемчик, Бай-Тайга, Тес-Хем районнарынга улуг четпестер тургулаан.

Культура-чырыдыышкынның одагларынга материалдыг суурну тургузар

Областың культура-чырыдыышкын албан черлериниң ажылын экижидериниң материал-техниктиг суурнуң байлакшылы биче эвес рольду ойнаар ужурлуг. Ынчаарга бо талазы-биле улуг четпестер бар дээрзин төвүлел хурал демдеглээн. Культура эргелели тус-тус районнарның культура-чырыдыышкын албан черлеринге акша-мөңгүнүн, культура-массалыг хемчеглерге хереглетинер дериг-херекселдериниң хуваалда планнаашкын чөп чорутпааны-биле чамдык черлерде шуут чок, а чамдыызында хереглелден артык болгаш ажыглатынмайн, анаа-ла үрелип чидип турары, культура бажыңнарының, көдээ клубтарның хөй кезии одалга, чырыткы-биле эргежок чугула мебель-биле хандыртынмааны, районнар болгаш көдээ библиотекаларның эвээш эвези таарымчалыг оран-бажың чогу-биле ном пропагандазын кызыы чорудуп, номчукчулар ортузунга массалыг ажылды организастап шыдавайн турары саналдардан тодаргай илерээн.

Ылаңгыя Таңды, Эрзин, Чаа-Хөл, Тожу районнарның культура ажылдары, клубтар, музыка херекселдери, стол, сандай болгаш ойнаар чүүлдер-биле хандыртынмаанын, ол черлерде район библиотекалары дыкпыш өрээлчигештерде таарымча чок байдалда ажылдап турарын оларның ажылдакчылары чугаалаан.

Көдээ чонга кино көргүзүүнде четпестерни дарый узуткаар

Төвүлел хуралдың киржикчилери эштер Түметей, Балунин, Моращук болгаш өскелер-даа чер-черде ажылчы чонга кино көргүзүүнде үндезин четпестерни илередип чугаалааннар. Массаны кижизидериниң чугула чепсээ—кино уран-чүүлүнүң көргүзүү, ылаңгыя көдээ черлерде кончуг багай организастатынып, кино четкилерин культура эргелелиниң кинофикация килдизи чаа-чаа фильмнер, кывар-чаар чүүл-биле четпес хандырып турарындан чамдык суурларга, сумуларга барык чартык чыл чедир үениң дургузунда кино көргүзүү үзүктелип келгенин санал берген-неннер тодаргай чижектерге илереткен. Чер-черде киномеханиктер ортузунда кижизидилге ажылы сандаргай, ооң уламындан чамдык киномеханиктер хүлээлгелиг ажылынга харыысалга чоктанып, кино-чуруктарны орта көргүспес, машина чепсекти камналга чок ажыглаар чоруктар бар болуп турар.

Организастатынып турар киносеанстар тайылбыр-массалыг ажылбиле үдетинмейн турар, ооң түннелинде кино көргүзүүнге чоннуң хаара тудуушкуну эвээш. Областың культура эргелелиниң кинофикация килдизи (эргелекчизи эш Ханашевич), «Главкинопрокаттың» область конторазы (начальниги эш Носов) олар кино-чуруктарның тыва дылче очулгазын организастаарынче сагыш салбаан. Областың кино четкилеринде эрткен 11 айларның чылда планын күүседип шыдапкан чер кончуг эвээш.

Чурттакчы чонга кино көргүзүү Бай-Тайга, Эрзин, Чөөн-Хемчик болгаш өске-даа районнарның көдээ черлеринге онза үзүктелиишкинниг болуп келген. Мынчангаш хуралдың киржикчилери моон соңгаар чонга кино көргүзүүн үндезини-биле экижидеринче угландыр шыңгыы хемчеглери алырын культура эргелелинден негеп, чугула санал-оналдарны катканнар.

Ол ышкаш хоорай, көдээниң ажыл-ишчилериниң ортузунда лекция пропагандазының кошкагын, ылаңгыя көдээ ажыл-агый, эртембойдус, политиктиг айтырыгларның талазы-биле лекция, илеткелдер номчулгалары тыва дылга кончуг эвээш номчутунуп турарын хуралдың киржикчилери шыңгыы айыткан. Культура эргелелиниң лекция бюрозу районнарда культура-чырыдыышкын албан черлерин бижитинген лекциялар-биле четпес хандырып, методтуг дузаламчыны көргүспейн келген. Номчутунуп турар лекция, илеткелдерниң чүгле саны эвээш эвес, харын идеялыг утка-шынары база кончуг чавыс. Хуралдың киржикчилери чоннуң ортузунга лекция пропагандазын экижидериниң арга оруктарын айыткан тодаргай саналдарны бергеннер.

Совет ном чогаалдың тарадылгазында бар четпестерни төвүлел хурал база лемдеглээн. Чүл дизе, чер-черде ном садыгжылары чон ортузунга ном пропагандазын, организас-массалыг ажылды калбартырының улуу, чамдык таварылгаларда ном магазиннерин каш-каш хондур хааглыг тургузуп турары, ном садыглаашкынының область конторазы (директору эш Вершинина) хөй-хөй номнарны номчукчуларга чедирбейн, үр үеде складтарга шыгжап, район болгаш көдээ библиотекаларны чаа-чаа номнар-биле четчелеп хандырарын саададып турары саналдардан илерээн.

МТС-тер Чөвүлелериниң хуралдары

Техниканы багай ажыглап турар

Чоокта чаа Барыын-Хемчик районнуң Кызыл-Мажалык МТС-зениң чөвүлелиниң хуралы болуп эрткен. Аңаа МТС-тиң 1943 чылда чоруткан ажылынып түңнели болгаш моон соңгааргы сорулгалар дугайында МТС директору эш Огаркинниң илеткели болган.

Партияның XIX съездизиниң база СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң шиитпирлерин амыдырал кырынга боттандырар дээш Кызыл-Мажалык МТС элээн ажылдарны чоруткан. Тракторларның саны болгаш күжү өскен. Эрткен чылга бодаарга, трактор ажылының хемчээли бүдүн чартык катап өскен. Районнуң колхозтары бо чылын ортумаа-биле 9,7 центнер дүжүттү алган. Ылаңгыя «Большевик» колхоз 800 га шөлдүң га бүрүзүнден 104 пуд тараа дүжүдүн алган.

Нарын техниканы эки ажыглап, ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидип турар мурнакчы механизаторлар бар. Чижээ, тракторист эш Сыргый-оол 666 ганы, эш Дуган-оол «С-80» деп трактор-биле 1261 ганы аңдарып ажылдаан; комбайнёр эш С. Таржаа «С-4» деп комбайн-биле 180 ганың орнунга 330 ганың, эш Сметанин «С-6» деп трактор-биле 362 га черниң дүжүдүн ажаап алган.

Ооң-биле чергелештир МТС 1953 чылда колхозтар-биле чарган керээлиг хүлээлгелерин ыракта чедир күүсетпээн деп МТС чөвүлелиниң хуралы демдеглээн. МТС колхозтарга чер чарар планын чүгле 75 хуу күүсеткен болгаш чаңгыс-даа колхозка трактор ажылының ниити планын күүсетпээн. Колхозтар-биле керээлиг хүлээлгелерде көрдүнген 29 түүл ажылдарның чүгле 11-ри күүсетинген. Ооң иштинде чайгы, күскү аңдарган черлерниң культивациязын чорутпаан, 266 га черниң сигенин кезер тургаш, 220 ганы кескен, 8 муң хой кыргыыр тургаш, чүгле 750 хойну кыргаан.

Бо четпестер болза, МТС-тиң дирекциязы кадрлар белеткелинче чогуур кичээнгей салбаанындан болгаш техниканың күжүн долузу-биле ажыглап шыдаваанындан болган. Ворошилов аттыг колхозка тракторист эш Маркыс сезоннуг үениң дургузунда чүгле 32 га черни, «Ленин оруу» колхозка эш Мунмар-оол 181 га черни чарган, №7 трактор септетинмээн ужурунда МТС-тиң хериминиң иштинден үнмейн, ажыглал чок чайлаан.

Колхозтарның талазындан боттарының хүлээлгелерин база четпес күүседип, ылаңгыя «Ленин оруу», «Совет Тываның 5 чылы» колхозтар трактористерни аъш-чем-биле четпес хандырып келген.

Механизаторларның билиг мергежилин бедидер, оларны ажылга быжыктырар айтырыгны багай тургусканындан оларның ажылга доктаабас чоруу көвүдеп турар. Чижээ, № 23 тракторга сезоннуг үениң иштинде 6 тракторист, № 26 тракторга 7 кижи, № 17 тракторга 5 кижи солушкан. Шак ындыг байдалдан ажылга чаа келген кижилер башкарлып чадап тура-ла шаг-үе эрттип, план күүседиринге улуг шаптык болган.

Ам үеде МТС-те тракторларның болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгези кончуг дүвүрээзинниг байдалда туруп турар. Декабрь 10-га чедир 30 ажыг тракторларның чүгле 3-жү септетинген болгаш көдээ ажыл-агый машиналарының септелгези эгелевээн. МТС-тиң мастерскаязында септелге ажылы ала-чаягаар байдал-биле чоруп, механизаторларның күжүн четче ажыглавайн турар. Септелгеде чүгле 11 трактористер ажылдап турар, а оларның 30 ажыг кижизи аалдарынче тарап чангылаан.

МТС болза, колхозтарның мал ажылының фермаларында улуг күш кирер ажылдарны механизастаар ажылды чорутпаан болаш тудуг ажылынче кичээнгей салбаан.

МТС чөвүлелиниң хуралы келир чылдың тарылгазынга белеткел ажылы колхозтарда кончуг багай чоруп турарын база демдеглээн. Колхозтарга картофель үрезини 1600 центнер херек турган болза, ам чүгле 511 центнер бар. «Тиилелге» колхоз 6 тонна, Ворошилов аттыг колхоз 5 тонна картофель үрезинин соокка доңуруп үрээн. Ол ышкаш колхозтарда тараа культураларының үрезиннериниң арыглаашкыны дыка четпес чоруп турар.

МТС чөвүлелиниң хуралы илереткен четпестерни дарый узуткап, келир чылдың хову ажылынга белеткелди МТС-даа, колхозтар-даа үлегерлиг организастаарын, мал кыштагладыышкынын чедиишкиниг чорударын, тудуг материалының белеткелин күштелдирерин, механизаторлар болгаш мал ажылының тускай эртемниглериниң ортузунга политиктиг ажылды эки организастаарын болгаш оон-даа өске ажылдарны шиитпирлээн.

С. АЛЕЕТ.

Ниитиниң мал ажылынче кичээнгей салыр

Сүт-Хөл МТС-тиң чөвүлелиниң хуралынга колхозтар даргалары, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери, мал ажылының фермаларының эргелекчилери киришкен. Аңаа 1953 чылда мал ажылының түңнели болгаш 1954 чылда сорулгалар дугайында МТС-тиң кол зоотехниги эш М. Палабай илеткел кылган.

1953 чылда районнуң колхозтары мал ажылының талазы-биле чамдык көргүзүглерни чедип алган. Чылгы мал өстүрериниң планын 115 хуу, өшкүнүң—104,8 хуу, хаванның—193 хуу күүсеткен. «Большевик» колхоз мал өстүрериниң планын өске колхозтардан дээре күүсеткен. Колхозчу малчыннарның иштинде Жданов аттыг колхозтуң хойжузу эш Маадыр-оол 180 хойдан 197 хураганны, чылгычы эш Докур-оол 20 беден 20 кулунну, «Сталинчы орук» колхозтуң хаван ажаакчызы эш Чылбак 12 хавандан 134 хаван оолдарын бүрүн камгалап алган болгаш өске-даа мурнакчы малчыннар бар.

Ындыг болза-даа, районнуң колхозтары ниитиниң мал ажылын өстүрер, ооң продуктулуун бедидер дээш демиселди кончуг кошкак чоруткаңындан мыйыстыг бода мал өстүрериниң планы 95 хуу, хой өстүрериниң планы чүгле 89 хуу күүсетинген. Ооң чылдагааны болза, малдың баш санын өстүрериниң кол үндезини болур чаш малды четче камгалап албаанында. Чижээ, колхозтар ортумаа-биле 100 инектен 90 бызаа, 100 беден 71 кулун, 100 хойдан чүгле 69 хураган, 100 өшкүден 72 анай камгалап алган. Кайы-даа колхозтарда инектен саап алыр сүт, хойдан кыргып алыр дүк дендии эвээш болган.

Колхозтар мал чеми белеткээриниң планын күүсетпээн болгаш мал кыштагладыышкынга четпес белеткелдиг кирген. Ам үеде колхозтар мал ажылдакчыларынга чуртталганың таарымчалыг байдалдарын тургуспаан, садыг черлериндан хереглелдиң чугула бараанныры-биле малчыннарны хандырбайн турар.

Колхозтар баштаар черлери болгаш МТС СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң ССРЭ-ниң көдээ ажыл-агыйын улам ыңай хөгжүдер хемчеглер дугайында төөгүлүг доктаалын амыдралга боттандырып, ниитиниң мал ажылының чаа көдүрлүүшкүнүн чедип алыр дээш боттарының ажылын ам-даа эде тургузуп ап шыдаваан деп МТС чөвүлелиниң хуралы түңнелди кылган.

Бар турар четпестерни узуткаар талазы-биле боттуг хемчеглерни дарый ажылдап кылыр, ылаңгыя мал кыштагладыышкынын организастыг чорудуп, малдың чаш төлүн бүрүн камгалап алыр дээш малчыннарның, мал ажылының тускай эртемниглериниң бүгү күжүн эвилелдээр база мал чемин сөөртүрүнге болгаш өскедаа хемчеглерге МТС-тиң күжүн ажыглаар дугайында тодаргай хемчеглерни алырын айыткан.

Н. ЛОПСАН.

Бижик өөредилгезиниң бөлгүмнериниң ажылын экижидер

Редакцияга келген чагааларның допчулалы

Бижик билбес чорукту узуткаар база бижикти биче билирлерни өөредир ажылдың чер-черде байдалын бижээн чагааларны «Шын» солуннуң редакциязы ап турар. Бай-Тайга райондан эш **С. Чымбаның** бижээни болза, Дөн-Терек көдээ ажыл-агый артелиниң колхозчуларының ортузунда бо чылын бижик өөредилгезиниң 3 бөлгүмнери организастатынган.

Ында 53 кижи өөренип турар. Бөлгүмнерниң кичээлдери неделя санында-ла 2 удаа болуп келген. Культармейжилер эштер Апыш-оол, Кылдаа олар боттарының онааашкан ажылын үлегерлиг күүседип турарлар.

Оон ыңай Чаа-Хөл райондан эш **Т. Опуштайның** бижип турары болза, МТС коллективиниң херээженнеринден 14 кижи бижикти эки өөренип турар. Комсомолчу культармейжи эш Чондан-кара бөлгүмнүң кичээлдерин доктаамал чорутпушаан, дыңнакчыларга солун номчулгаларны болгаш беседаларны үргүлчү кылып берип турар. Бөлгүмде эштер Анай, Долгар эң эки өөренип турарлар.

Эрзин райондан эш **К. Нурзат** чагаа бижээн: Нарын сумузунда бижик өөредилгези дыка четпес организастатынган. Колхозтар малчыннар ортузунга бижик өөредилгезиниң бөлгүмнерин ам-даа организаставаан.

Колхозтар төвүнге 3 бөлгүмнерни күзүн организастаан турган, а олар амгы үеде шуут ажылдавайн турарлар. Суму Совединиң даргазы эш Маажай, колхозта партия организациязының секретары эш Шойжулчап олар колхозчуларның бижик билбес чоруун узуткаарының чугулазын үнелеп көрзе чогуур.

Бии-Хем районнуң «Кызыл сылдыс» колхозта бижикти билбес болгаш биче билир 13 кижи бар. Оларны бижикке өөредир бөлгүмнер ажылдавайн турар.

Мал ажылында бижик билбес колхозчуларны бижикке өөредир кылдыр коммунист эш Кимге партия организациязы дааскан. Ынчалза-даа ук культармейжи канчаар ажылдап турарын партия организациязының секретары эш Шойлаа контрольдавайн турар. Бөлгүм бүдүн чылдың дургузунда ажылдаваан—деп, бижикчи эш **М. Дамчай** шүгүмчүлеп бижээн.

Редакцияга чагаалар

Район эмнелгезиниң дугайында база катап

Сүт-Хөл районнуң төвүнде эмнелгениң ажылында улуг четпестер барын 1952 чылда область солунунга бижитингенин номчаан мен. Ында илеретинген четпестерниң фактылары амга чедир узуткатынмаан, харын улам немежип, дорайтаанын көрдүм.

Будум бертингининден Суг-Аксының ол эмнелгезинге 15 хонук чытым. Аңаа 40 ажыг хонукта чытырып эмнеткен Монгуш-оол болгаш өске-даа улустар мооң адаанда илереткеним фактыларны оон-даа артык тодарадып болур.

Эмнелге бажыңының септелгези чок, оттулар ыяжы белеткетинмээн. Арыг-шевери онза багай: экирип үнген кижиниң чыткан орнунга чаа келген кижини ол-ла хевээр (солуваайн) чытырып каар, аяк-савазын хынамчалыг чутбас, өрээлдериниң шалалары хирлиг. Байлак колхозтарның төвүнде хирезинде эмнелге аъш-чемни безин багай белеткен турар.

Мооң код чылдагааны удуртулганың кошкаанда. Эмнелгениң эргелекчизи эш Емулянова ында ам 3 чыл ажып турар. Бо аразында аңаа чоннуң талазындан чеже катап сүме киирбээн, ниитиниң хуралдарынга кандыг шүгүмчүлел болбаан дээр. Ол бүгү аңаа өөредилге болбаан, ажылдың ол чугула участогунда четпестер чүгле хевээр арткан эвес, улам ханылап турар.

Ажылчы чоннуң кадык, чаагай амыдыралын улам чечектелдирер айтырыгны Коммунистиг партия болгаш Совет чазак онза үнелеп турда, СЭКП-ниң Сүт-Хөл райкому, район Совединиң күүсекчи комитеди чанында эмнелгениң ажылын сонуургавайн келгени канчап-даа шын эвес. Чоннуң үнүнге дыңнангыр болуп, оларның чөптүг негелдээн хандырары чугула.

О. ЭРГЕ-БАИР.

Хөй ургулларлыг иелерге күрүне дузаламчызын будаңнап болбас

Өвүр районнуң сумуларында хөй ургулуг иелерге күрүне дузаламчызы тыпсырын болганчок-ла саададыр, будулдурар болгаш өскээр ажыглаар түүлдер бар. Иелерге ай санында тыпсыр дузаламчыны чогуур өйүнде үндүрүп бербес чоруктарны районнуң сан килдизиниң ажылдакчызы эш Калзын-оол кылып турар. Чижээ, Солчур сумузунда хөй ургулларлыг иелерниң дузаламчы акшалары бо чылдың июнь айдан эгелеп үндүрүп бердинмээн.

Чамдык иелер өске районче шилчип чоруй баарга, оларның алыр ужурлуг акшазын шилчидип бербес, харын-даа өскээр ажыглаар түүлдер бар. Чөөн-Хемчик районнуң Чыргакыда «Коммунизмче орук» колхозче амыдырал аайы-биле көже берген эш Куулар Майтак-Көктүң 1952 чылдың XI айдан эгелээш амга чедир дузаламчы акшазын суму секретары эш Комбулдай ажыглаан.

С. САНДАН-ООЛ.

Школаже хайгааралды күштелдирер

Бай-Тайга районда «Мурнакчы» колхозта школаның оттулар ыяжы чок болуп, амгы үеде өөредилгеге берге байдалдар таваржып, чамдыкта кичээлдер шуут үстүп турар апарган.

Ол болза, колхоз баштаар черниң болгаш суму Совединиң школаже сагыш салбаанындан, школа эргелекчизиниң ажыл-агыйжы эвезинден болган.

Бир эвес школа эргелекчизи ажыл-агыйжы, негекчи турган болза, суму Соведи школаже сагыш салган болза, колхоз баштаар чери бодунуң хүлээлгезин чогуур өй-шаанда күүседип каан, школа оттулар ыяштыг турар ийик.

Школаже кичээнгейни салып, школаны оттулар ыяш-биле ам хандырары болгаш 1954—55 өөредилге чылында школаның одаар ыяжын баш бурунгаар белеткээри негетинип турар.

С. ЧАМЫЙ-ООЛ.

АЖЫЛЧЫ ЧОННУ КИНО-БИЛЕ ҮЗҮКТЕЛ ЧОК ХАНДЫРАР

Чөөн-Хемчик районда Калинин аттыг колхозтуң колхозчулары болгаш школачылары кино көрбээнинден бээр 2—3 айлар четкен. Таварылга болуп, райондан кино келирге колхозчулар болгаш өөреникчилер өөрүшкүлүү-биле клубка чыглып келирлер.

Кинону үндүрүп эгелээр. Ынчалза-даа механиктериниң харыысалга чогу-биле аппараттың кандыг-бир чогуу четче көргүспес. Колхозтар аразында көжүп чоруур кинолар ниитизи-биле багай ажылдап турар.

Кино ажылында улуг четпестерни дарый узуткап, ажылчы чоннуң негелделерин хандырары негетинип турар.

М. САТ.

КӨДЭЭ ЧОННУҢ КУЛЬТУРЛУГ ХАНДЫРЫЛГАЗЫН ЭКИЖИДЕР

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң салган сорулгаларын чедиишкиниг шиитпирлээриниң эң чугула үүлдериниң бирээзи болза, көдээге политик-массалыг ажылды күштелдирери, ажылчы чоннарның ортузунга кижизидилге ажылын экижидери, база колхозчуларның, МТС-тер болгаш совхозтар ажылчыларының, албан-хаакчыттарының, көдээ интеллигенцияның культурлуг хандырылгазынга шиитпирлиг чедиишкиннерни чедип алыры болур.

Ол сорулга-биле СЭКП ТК-ның сентябрь Пленуму «Көдээге культура-чырыдыышкынның албан черлери—культура бажыңнары, клубтар, библиотекалар, номчулга бажыңнары ол ажылдарның чугула даяныр пунктулары болуп турар.

Бистиң областың колхозчуларының, МТС болгаш совхоз ажылдакчыларының, көдээ интеллигенцияның культурлуг негелделери чыл келген тудум-на чайгылыш чокка өзүп, культураның көдээде одагларынче оларның чүткүлү дыка күштелген.

Бистиң областың чонунуң культурлуг болгаш политиктиг деннелиниң өзүлдезиниң чайыннанчак көргүзүлдези болза, 1953 чылдың он айларының дургузунда политиктиг болгаш чечен-чогаал литературазының номнарын 1950 чылдың бүгү дургузунда сатканындан 85 хуу хөйну сатканы болуп турар. Ооң-биле кады марксизм-ленинизмниң классиктериниң негелделерин база чогаалдарын негелде дыка улгаткан.

Сөөлгү айларның дургузунда көдээ чоннуң культура-чырыдыышкынның албан черлеринче сонуургалы улам улгаткан. Көдээниң ажыл-ишчилери боттарының клубунга болгаш библиотеказынга чаа солуннарны, журналдарны, номнарны номчуурун, эки лекцияларны дыңнап, агроном азы инженер, башкы азы эмчи-биле чугаалажырын, улустар аразының амыдыралының сөөлгү болуушкуннарының дугайын билип алырын, кино-чурукту көөрүн, бот-тывынгыр уран-үүлдүң бөлгүмүнге киржирин, радио дамчыштыр эки концерттерин дыңнаарын күзеп турарлар.

Чоннуң шак ол дүрүм ёзугаар негелделерин хандырары-биле области культураның 14 район бажыннары, 54 көдээ клубтар, 26 номчулга бажыңнары, 8 кызыл өглер, 45 район болгаш көдээ библиотекалар, күрүненик 58 киноустановкалары ажылдап турар, көдээде ном садыглаашкынының четкизи база дыка калбарган.

Культура-чырыдыышкынның хөй-хөй албан черлери көдээ ажыл-агыйны хөгжүдериниң талазы-биле партияның болгаш чазактың салганы кайгамчык улуг сорулгаларны күүседир херекке боттарының чогуур туружун шыны-биле тодаргайлап алганнар.

Каа-Хем районда клубтарның болгаш библиотекаларның ажылы элээн сегип, чоннуң кино хандырылгазы экижээн. Ол районда клубтар болгаш библиотекалар көдээниң байдалынга таарыштыр план ёзугаар ажылдап, чурттакчылыг черлер бүрүзүнге кинону үргүлчү көргүзүп турар. Районнуң культура бажыңынга болгаш көдээ клубтарга лекцияларны үргүлчү номчуп, бо үениң байдалынга таарышкан чугула темаларны чорудуп, ном пропагандазын калбартып, бот-тывынгыр уран-үүлдүң бөлгүмнерин ажылдадып турар. Клубтарның болгаш библиотекаларның ажылдакчылары партияның болгаш чазактың доктаалдарын чоонга тайылбырлаар чорукка боттары база идепкейлиг киржип турар. Районнуң кино четкизи күрүне планын бүгү көргүзүглер аайы-биле он бир ай дургузунда ажыр күүсеткен.

Каа-Хем районда клубтарның болгаш библиотекаларның ажылдакчылары-биле семинарларны үргүлчү чорудуп, аңаа көдээде культура-чырыдыышкынның албан черлериниң ажылының арга-хевирлерин чугаалажып көрүп турар.

Чаа-Хөл районнуң культура-чырыдыышкынның албан черлери боттарының ажылын база элээн экижидип турар апарганнар. Районнуң культура бажыңы янзы-бүрү хевириниң 7 бөлгүмнерин организастаан болгаш ында 133 кижи киржип турар. Ол бөлгүмнерниң удуртукчуларынга көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглерин болгаш интеллигенцияны киирген. Ынчангаш бөлгүмнерниң ажылы ооң киржикчилерингe солун болгаш утка-шынарлыг болуп турар.

Таңды районнуң библиотеказы (эргелекчизи эш Анциферова) ажылын эки организастаан. Ооң ажылдакчылары номчукчулар-биле хүн-бүрү ажылдап, номну пропагандалап, массаның ортузунга тарадып турар. Олар сөөлгү айларның дургузунда янзы-бүрү номнарның талазы-биле номчулга конференцияларын чеди удаа организастаан. Суурнуң колхозчулары болгаш интеллигенциязы ол библиотекадан сонуургаан номнарын үргүлчү ап номчуп, боттарының чагыг-оналын берип турарлар.

Кино механиктери Ондар (Эрзин район), Анисимов, Мошев (Кызылдың көдээ район), Калзан, Грязев (Өвүр район) болгаш оон-даа өскелер эки ажылдап турар. Олар кино сеанстарны организастаарының болгаш көрүкчүлерни хаара тударының талазы-биле үгле оларга берген планнарны ажыр күүседип турар эвес, харын кино-чуруктар көргүзүлдезин бедик техниктиг деннелге чорудуп, чоннуң ортузунга кинонуң эки организакчылары болгаш пропагандистери болуп турарлар.

Ынчалза-даа культура-чырыдыышкынның ажылы бистиң области амдаа чавыс деннелде туруп турар деп чүвени миннир херек. Культура-чырыдыышкынның хөй-хөй албан черлери боттарының ажылын партияның Төп Комитединиң сентябрь Пленумунуң айтыышкыннарынга таарыштыр, ам-даа эде тургузуп ап шыдаваан.

Чамдык районнарда клубтар, библиотекалар, номчулга бажыңнары ажылдавайн турар болгаш оларның чамдыызы анаа-ла даңзыда кирип турар. Ылаңгыя Тес-Хем, Чөөн-Хемчик болгаш өске-даа районнарда культура-чырыдыышкын ажылы сандаргай байдалда турар.

Тес-Хем районунда культура-чырыдыышкынның 7 албан черлери бар, ынчалза-даа ол районга культура-чырыдыышкын ажылының талазы-биле инспектор турган эш Максырның харыысалга чок ажылдаанының түңнелинде ол албан черлериниң чаңгызы-даа ажылын кышкы байдалга таарыштыр белеткеп албаан.

Чөөн-Хемчик районнуң культурачырыдыышкынның албан черлериниң (инспектору Сиринсо) ажылы база ындыг байдалда туруп турар. Культура бажыңы, көдээ клубтар болгаш библиотекалар оттулар үүл-биле хандыртынмаан, район библиотеказының тудуу амдыгаа чедир доозулбаан. Бот-тывынгыр уран-үүлдүн бөлгүмнери багай ажылдап турар, районнуң элээн хөй колхозтарынга чыл дургузунда эртем-бойдус болгаш көдээ ажыл-агый темаларынга хамаарышкан чаңгыс-даа лекцияны, илеткелди кылбаан, лекторлар бөлүү ажылдавайн турар. Районда кино четкизи кончуг багай ажылдап турар. Ооң түңнелинде Хөндергей болгаш Шеми сумуларында кино көргүспээн. Районнуң киномеханиктери Черноусов болгаш оон-даа өскелер көрүкчүлерге эптигээлдек эвес болгаш арагалаар чоруун көргүзүп турар. Кино механиктериниң, ажылын контрольдавайн турарының түңнелинде көжер киноларның бар-ла турган үш машиналары үжелээ үрелген, а оларны септээр дугайында кандыг-даа хемчег албайн турар.

Бо бүгү четпестерниң кол чылдагааны болза, культураның область эргелели болгаш ооң килдистери боттарының ажылын ам-даа эде тургузуп албаанында болгаш көдээге культура-чырыдыышкынның ажылын үндезини-биле күштелдиреринин шын орудтарын тыппаанында болуп турар. Кудуку кадрлар-биле ажылче кичээнгейни ам-даа эвээш салып турар.

Областың клубтарында болгаш библиотекаларында 196 кижи ажылдап турар. Оларның иштинден тускай белеткелдиг кижилер чүгле 21, өскелери чүгле 4—5—6 класстар дооскан. Киномеханиктерниң дугайында база-ла ынчаар чугаалап болур. Культура-чырыдыышкынның албан черлеринде ажылдакчыларының хөй кезииниң стажы чылдан эвээш болуп турар. Бо чүүү көргүзүп турарыл дээрге, ажылдакчы кадрларның үргүлчү солчур чоруун көргүзүп турар. Мындыг чоруктар Сүт-Хөл болгаш Тес-Хем районнарында кончуг удаа-дараа болуп турар. Кадрлар үргүлчү солчуп турганының хараазы-биле бистиң ажылывыска улуг частыыглар база үргүлчү болуп турар. Бистиң сорулгавыс үүл дээрге, кадрлар-биле ажылды экижидип, ажылдакчыларны үргүлчү солуштурар чорукту болдурбайн, оларны турган ажылынга быжыглаары болур. Бистиң көдээде даныр күштеривис хөй, ынчалза-даа оларны бис четчири-биле ажыглавайн турар бис.

Кудуку ажылдакчыларны хүн-бүрү өөредип, оларның ажылынга дузалажыр херек. Районнарга клубтар болгаш библиотекалар эргелекчилериниң семинарларын үргүлчү чорудуп, аңаа оларның ажылдарының арга-дуржулгаларын солуштурар чорук чугула. Ол чорук көдээге культура-чырыдыышкын ажылының деннелин бедидеринге улуг идигни бээр.

Культура-чырыдыышкынның албан черлериниң болгаш кино четкилериниң ажылдакчыларының кол сорулгазы болза, чонну Коммунистиг партияга болгаш Совет чазакка бердинген ёзуга кижизидип, ССРЭ-ниң улустарының найыралын пропагандалап, совет патриотизмниң болгаш күш-ажылды социалистиг ёзу-биле көөрүнүң хөрээнге кижизидип, СЭКП ТК-ның сентябрь Пленумунуң төөгүлүг доктаалын чоннуң ортузунга улам-на тайылбырлап таныштырар дээш клубтарның, библиотекаларның, кино-четкилериниң ажылын таарыштыр тургузуп, оларны көдээге культураның ёзулуг одаглары болдурар дээш идепкейлиг ажылдаары болур.

М. ШАБАНОВ,

областың культура эргелелиниң начальнигиниң оралакчызы.

Вьетнам улустуң чепсектиг удурланыышкынының чеди чыл ою

ХО ШИ МИННИҢ МЕДЕГЛЕЛИ

ПЕКИН. Француз эжелекчилерге удур вьетнам улустуң национал удурланыышкынының чеди чыл болган оюн таварыштыр Вьетнамның Демократтыг Республиказының президентизи Хо Ши Миннің медеглелиниң долу текстизин Синьхуа агентилели дамчыткан.

«Вьетнамның Демократтыг Республиказының национал хуралы «Чер-чер эдилекчилеринге» деп лозунгуну боттандырар дээш бо чылдың декабрьның эгезинде аграр реформазының дугайында хоойлуну бир үн-биле бадылаан» деп Хо Ши Мин медеглээн.

Француз колонизаторлар бистің чуртувуска удур агрессчи дайынны сатыныкчы ёзу-биле эгелээнинден бээр, бистің улузувус бодунуң Төрээн чуртунуң хамаарышпас чоруун камгалаар дээш демиселче шиитпирлии-биле көдүрлүп үнгениндан бээр улуг өскерлиишкиннер болган. Эгезинде улуг бергелерге таваржып турган бис, ынчалза-даа делегейниң байдалы бистің удурланыышкын дайынывыска улам-на ажыктыг кылдыр хөгжүп келген. Совет Эвилелинге баштаткан бүгү делегейде тайбыңның болгаш демократияның күштери хүн келген тудум-на күчү кирип, дайынның империалистиг кыпсыкчыларының күштерин дыка ашкан. Бистің чуртувуста удурланыышкынның маадырлыг дайыны тиилелгеден тиилелгеже сайзырап, дайынның, политиканың, экономиканың болгаш культураның бүгү ажыл-чорудулгазының талазы-биле улуг чедиишкиннерни чедип алган. Дайзынга өлүмнүг согуушкуннарны таварыштырган бис, ынчангаш ол чидириглерлиг болган: сөөлгү чеди чылдарның дургузунда 320 муң дайзын солдаттарны чыскаалдан үндүрген бис.

Эрткен чеди чылдарның иштинде дайзыннар дайынга 3 муң миллиард франктарны чарыгдаан. Ол кайгамчык улуг чарыгдалдарның түңнелинде дайзынның экономиказы болгаш саңы хоозураан, ынчангаш ол америк немелде дузаламчыны дилээр ужурга таваржып, ооң уламындан Катышкан Штаттарның чагыргазынче улам чуглуп кирип чыдар. Өске талазыпда америк империалистер Индий-Кыдатка француз колонизаторларны солуурун оралдашпышаан, француз улусту кулданыр, Вьетнамда, Кхмерде болгаш Патетылаода дайынга шуут киржир дээш ол арганы ажыглап турарлар.

Үстүнде демдеглетинген фактылар болза, дайзынның улам кошкап, бистің күжүвүстүң улам өзүп турарының дугайын херечилеп турар. Бистің удурланыышкын дайынывыс чөптүг дайын болганындан ол француз улустуң, француз империалистерниң дарлалының адааңда турар улустарның, тайбыңга ынакшылдыг бүгү кижилерниң деткимчезин ажыглап турар. Олар Вьетнамда фрашцуз агрессчи дайынга удур улам шудургу демисежип турарлар.

Удурланыышкын дайынының чеди чыл болган оюн таварыштыр француз улуска, француз колонизаторларның дарлалының адааңда турар улустарга вьетнам улустуң мурнунда өөр чүректиң ханызындан байыр чедирерин күзеп тур мен. «Вьетнам улус-биле идепкейлиг эп-сеткил катыштырылгазының бүгү делегей хүнүн»—декабрьның 19-ту демдеглеп турар бүгү делегейниң ажылчын аңгызынга, а ол ышкаш бистің удурланыышкын дайынывысты деткип турар бүгү делегейниң тайбыңга ынакшылдыг кижилеринге өөрүп чиргенимни илередирин күзеп тур мен.

Бистің армиявыс болгаш улузувус бистің национал хамаарышпас чоруувусту болгаш бүгү делегейге тайбыңны камгалавышаан, маадырлыг демиселди чорудуп, хөй-хөй улуг чедиишкиннерни чедип алган. Бистің улузувустуң чаңгыс-эви улам-на күштелип, француз улустуң болгаш бүгү делегейниң тайбыңга ынакшылдыг кижилериниң биске деткимчези улам-на өзүп турда, бистің удурланыышкын дайынывыс чугаажок тиилелгелиг болур...

Бир эвес француз чазак чугаалажыышкыннарның аргазы-биле Вьетнамга тайбыңчыдылганы күзеп, вьетнам айтырыгны тайбың арга-биле шиитпирлээрин күзеп турар болза, Вьетнамның Демократтыг Республиказының чону болгаш чазаа француз чазак-биле чугаалажыышкыннар чорударынга белен.

Бистің армиявыс болгаш улузувус удурланыышкынның дайынын күштелдирер болгаш чер реформазын боттандырар деп ёзулуг хамаарышпас чорукту болгаш тайбыңны хандырып шыдаар аргалыг эң чугула ийи сорулгаларны боттандырар дээш бүгү күжениишкиннерни салыр ужурлуг. Ол ийи сорулгалар боттарының аразында сырый харылзаалыг. Улустуң күштерин көвүдедир болгаш удурланыышкынның дайынынга тиилелгени хандырар төлээде чер реформазын боттандырар ужурлуг бис. Чер реформазының чедиишкинниг болурун хандырар дээш удурланыышкын дайынын күштелдирер ужурлуг бис. Чер реформазы удурланыышкын дайыны ышкаш—ол дээрге, улуг тулчуушкун. Улус массаларны мобилизастаар төлээде бистер артык далажыышкын чокка, эки белеткелдиг план-биле дүүштүр бодамчалыг хөделир ужурлуг бис. Чер реформазы чүгле ынчан чугаажок чедиишкинниг чорутунар.

Ада-чуртчулар, дайынчылар, административтиг кадрлар!

Бистің Төрээн чуртувустуң бүрүн хамаарышпас чоруун болгаш бистің улузувуска ёзулуг тайбыңны чедип алыр дээш демги ийи төп сорулгаларны күүседириниң хереэнге ботботтарыңарның араңарга чаржыңарны кыйгырып тур мен».

(СЭТА).

ГДР-ниң министрлер чөвүлелинде

БЕРЛИН. Герман Демократтыг Республиканың министрлер чөвүлелиниң декабрь 17-де болган хуралының дугайында ГДР-ниң премьер-министриниң чанында парлалга ведомствозунуң дыңнадыын чарлаан. Дыңнадыгда айтып турарын ёзугаар алырга, ГДР-ниң чазаа чонга хереглел бараааннарының бүдүрүлдезин көвүдедириниң дугайында доктаалды хүлээп алган. Ол доктаал массалыг хереглелдиң үлетпүр бараааннарын бүдүрүп турар хуунуң болгаш ремесло бүдүрүлгелеринге чиг-эт хандырылгазын база акша-хөренги дузаламчызын экижидерин, а ол ышкаш чемненилге продуктуларының ассортиментизин калбартырынче болгаш экижидеринче угланган элээн хөй хемчегларни көрүп турар.

Көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге кооперативтериниң төлээлекчилериниң чоокта чаа болуп эрткен конференциязының саналын барымдалааш, чазак көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге кооперативтерин улам ыңай быжыглаарынче угланган шиитпирни хүлээп алганын парлалга ведомствозунуң дыңнадыында база айтып турар. Күш-ажыл организастаарының планын экижидериниң, мал ажылының болгаш үнүш ажылының базазын калбартырының, көдээ ажыл-агый ажылдарын механизастаарының болгаш көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге кооперативтеринге тудуг ажылдарын чорударының талазы-биле элээн хөй хемчегларни ап чорударын база көрүп турар. Ооң-биле кады хуу тараачын ажыл-агыйларны быжыглаарының талазы-биле хемчеглерни база көрүп турар.

(СЭТА).

Румын улустуң чаагай байдалынга

БУХАРЕСТ. Чиик болгаш аъшчем үлетпүрүнүң хөгжүлдезинге Румын Улус Республикада улуг кичээнгейни салып турар.

Сөөлгү чылдарның дургузунда пөс-таавының чаа 26 бүдүрүлгелери ажыглалда кирген, а 10 бүдүрүлгелерни ам-даа тудуп турар. Хөвеңсаазын үлетпүрүнде аргыг хереклеринің саны 1948 чылдыы-биле дөмейлээрге 40 хуу өскен.

Алгы-кеш үлетпүрүнүң бүдүрүлгелерин алгытканының ачызында ооң бүдүрүлге күүзү 30 хуу өскен.

1952 чылда Румынияга 1938 чылдыынга көөрде хөвең-саазын пөстерни 90 хуу, дүк бүдүштүг пөстерни—110 хуу, торгу бүдүштүг пөстерни—40 хуу, дүк трикотажты—180 хуу, идик аймаан—167 хуу хөйнү бүдүрген турган.

Чурт үлетпүрүнүң үлетпүр бүдүрүлгелери чурт иштиниң курлавырын болгаш чиг-эттиң оонак кезектерин ажыглап тургаш, калбак хереглелдиң бараааннарын улам-на хөйү-биле бүдүрүп үндүрүп турар. Бо чылдың төнчүзүнде чурт үлетпүрүнүң продукциязы 1949 чылдыынга дөмейлээрге, 20 катап өзер.

(СЭТА).

Парижте совет артистерниң концерти

ПАРИЖ. Декабрьның 16-да Парижтиң Кышкы велодромунга совет болгаш француз артистерниң, а ол ышкаш Парижтиң симфониктиг оркестриниң болгаш улустуң нити ырының киржилгези-биле улуг концерт байырлалдыг байдалга болуп эрткен. Концертти «Франция—ССРЭ» нитилел организастаан. Сценаны совет болгаш француз туктар-биле шимеп каастаан турган.

Концерт эгелээриниң мурнунда совет болгаш француз национал гимнилерни ырладып күүсеткен. Совет артистер Игорь Ойстрах, Галия Измайлова, Зара Долуханова оларны, база Пятницкий аттыг бөлүк ыраажыларның танцылакчыларын—солистерин болгаш өскелерни-даа Кышкы велодромга чыылган 30 муң кижи изии-биле байырлап уткаан. Симфониктиг оркестр француз болгаш орус классиктерниң чогаалдарын ырладып күүсеткен.

Қочцерт француз найсылалдың культурлуг амыдыралынга улуг болуушкун болган. ССРЭ-ниң уранчүүлүнге француз ажылчы чоннарның өзүп турар сонуургалын болгаш ийи чурттарның аразынга пайыралдыг харылзааларны бүгү хемчеглер-биле быжыглаар дээш оларның күзелин бо концерт база дагын көргүскен.

(СЭТА).

Кыдат-индонезия садыг харылзааларынга хамаарыштыр

ЛОНДОН. Джакартадан Рейтер агентилелиниң корреспондентизиниң дыңнадып турарын ёзугаар алырга чоокта чаа чардынган садыг дугуржулгазын ёзугаар Кыдат Улус Республика Индонезияже чүүл-бүрүнүң 40 янзы бараааннарын экспорттап үндүрер. Ынчаарга Индонезия Кыдат Улус Республикаже оловону болгаш каучукту киириштирбишаан, чүүл-бүрүнүң 85 янзы бараааннарын экспорттап үндүрер. Декабрьның 15-те Индонезияның экономика министерствозу бо дугайын чарлап, дугуржулга дугайында айтырыгның талазы-биле моон соңгаар-даа чугаалажыышкыннар болур ужурлуг деп айыткан. Дугуржулга болза, ийи чурттарның аразынга экономиктиг харылзааларны таарыштырарынче угланган.

(СЭТА).

Соңгу-атлантика блогунуң чөвүлелиниң сессиязының доозулганы

ПАРИЖ. Соңгу-атлантика блогунуң чөвүлелиниң сессиязы декабрьның 15-те хүннүң ийиги чартыында доозулган. Чөвүлел хуралдың соонда чарлаан дыңнадыгда барыын Герман шериглерниң аңаа киржилгезибиле «Европаның камгалал нитилежилгезин» тургузары ол агрессчи блоктуң «кол сорулгазы болуп артар» деп үвени бадыткап турар. Сессияның киржикчилери ССРЭ-ниң талазындан «Барыын үүкче кыжанып» турар дээр аянныг үвезин чылдак тыртып алгаш, чепсегленишкиннерни эңдере бүдүрерин үргүлчүлээр деп боттарының шиитпирлиг чоруун медеглээннер.

АҚШ-тың чазаа Соңгу-атлантика блогунуң шериг удуртукчуларынга атомнуг чепсек дугайында медээлерни дамчыдып берип турар дугайында конгресстен чөпшээрел дилээрин бодап турарын дыңнадыгда демдеглеп турар.

Дөрт күрүнелерниң төлээлекчилериниң чөвүлел хуралын чыылдырарын дыңнадыгда үүлдүг деп көрүп турар.

(СЭТА).

Агрессчи Атлантика блогунуң чөвүлелиниң сессиязының дугайында француз парлалганың бижип турары

ПАРИЖ. Парижтиң солуннары декабрьның 17-де доозулган агрессчи атлантика блогунуң чөвүлелиниң сессиязының ажылын бижип үргүлчүлевишаан.

«Маршаллдың планы атлантика эвилелинге, «атлантика стратегиязынга» болгаш Европаның ады-биле чажыртынып алгаш, ооң келир үезин Пентагоннуң планнарынга (АҚШ-тың шериг ведомствозу — **Ред**). чиш кылып берип турар катыжыышкынның шак ындыг төлевилелдеринге херек кырында эккелген» деп «Комба» солун бижип турар. Даллестиң чугаазынга хамаарыштыр Францияның килеңнээшкини политиктиг чагыртыышкын-биле чөпшээрежир хөөн чок чоруктуң дугайын херечилеп турар, ынчаарга ол политиктиг чагыртыышкын экономика болгаш саң-хөө чагыртыышкыны-биле холбаалыг болу берген турган».

«Француз-америк кризис, бир эвес ооң дугайын чугаалаар чүве болза, ол бо хүн эгелевээн-не болгай. Ол болза, дузаламчы дугайы үргүлчүнүң херээ болуп, харын хайырлал дилээр чорук кылдыр шилчий бээрге, ооң-биле чажыртынып алгаш, оортан эгелээн болгай. Франция ооң кырында онаажып турар аар-берге хүлээлгелерни күүседип шыдавас. Ынчаарга АҚШ төлеп келген болгаш төлеп үргүлчүлеп турар, чүге дээрге, АҚШ аңаа Францияны чапшааладып алырын күзеп турар болгай» деп ол солун үргүлчүлеп бижээн.

Соңгу-атлантика блогунуң чөвүлелиниң сессиязына киришкен министрлер болгаш генералдар «чүнүдаа өөренип албааннар» деп «Либерасьон» солун санап турар. Ону оларның түңнел дыңнадыында чарлаан үүлдер бадыткап турар. «Солагай холун бошка, оң холун ыяк чудуруктанып алгаш чөөн-чүктүң улустарынче сунуп болбас. Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чидиглендирип тургаш, ону кошкадыр деп саналдап болбазын» ол солун бижип турар.

Чазактың даштыкы политиказының дугайында национал хуралга чоокта чаа болган саналдарның түңнелинде француз төлээлекчилериниң ооң адааңга ат салыр эрге чок болганы «европа армиязының» дугайында айтырыгның талазы-биле түңнел дыңнадыгда хүлээлгелер бар болуп турарын «Юманите» солун демдеглеп турар.

(СЭТА).

Англияның лейбористиг партиязының бөлүк кежигүннери чепсегленишкиннерни эңдере бүдүрер чорукту соксадырын негеп турар

ЛОНДОН. Англи парламентиниң кежигүннери—бөлүк лейбористер «Тайбың дээш демисел» деп эгелиг брошюраны парлап үндүрген. Ында англи чазактың даштыкы политиказын өскертириниң болгаш чепсегленишкиннерни эңдере бүдүрер чорукту соксадырының эргежок чугулазын чугаалап турар. Ол брошюраны лейбористер Экленд, Брокуз болгаш Хейл бижээн, оларны общиналар палатазының болгаш лордтар палатазының кежигүннери болуп турар 30 лейбористер база деткээн.

«Совет Эвилелиниң талазындан агрессияның улуг болгаш чоокку айыылы» туруп турар, оортан чепсегленишкиннерниң калбак программазын боттандырарының эргежок чугулазы бар дээр аянныг бодалга үндезилетинип турар политика шын эвес деп брошюрада чугаалап турар.

Брошюраның авторлары Совет Эвилелинге хамаарыштыр өжээннешкек чоруун илередип турар, ынчалза-даа маргыжып турар ийи талалар дугуржуушкунга келир дээш оралдажыышкын кылыры эргежок чугула деп медеглеп турарлар. Англия болза, бүгү делегей политиказынга улуг рольду ойнаар ужурлуг, чүге дээрге, амгы үеде америк политика буурап баткан деп олар онзалап демдеглеп турарлар.

(СЭТА).

Англияның общиналар палатазында

ЛОНДОН. Декабрьның 16-да общиналар палатазынга лейбористиг оппозицияның киирип келгени резолюцияның талазы-биле саналдар болгулаан. Ол резолюция болза, консерватив тиг чазактың Англияның африкан колониялларында политиказынга холбаштыр аңаа бүзүревес дээр чорукту илередип турар.

Ол резолюция, чижээлээрге, Кенияда негрлерге удур шериг дерзиилелдеринге хамаарыштыр лейбористиг партияның анаа кежигүннериниң калбаа-биле нептерээн килеңнээшкининиң салдары-биле киртинген. Тускай сан-медээлерни ёзугаар алырга, англи шериглер 500 негрлерни кыргып хыдаан. Негрни өлүргении дээш буруудатырган англи армияның офицериниң чоокта чаагы суду англи шериглер негрлерге удур араатанзыг чоруктарны үүлгедип турардыр дээрзин хөй-хөй лейбористерге бүзүреткен. Колониялар министри Литтлтон эрткен чылгы «корум-чурум чок чоруктарның» үезинде чүгле чаңгыс Кенияга безин 150 муң ажыг негрлерни тудуп хоругдаан, ынчаарга оларның 12 муңу амдыгаа чедир хоругдалда туруп турар деп декабрь 16-да общиналар палатазынга миннип чугаалаан.

Лейбористериң резолюциязын 301 бадылаашкын, 273 удурланыышкын-биле хүлээвейн барган.

(СЭТА).

АҚШ биле Пакистанның аразында шериг дугуржулгазынга афганистан солуннуң удурланыышкыны

ҚАБУЛ. Пакистан биле АҚШ-тың аразынга шериг дугуржулгазын чарарының белеткели Ортаакы Чөөн үүктүң болгаш Азияның чурттарында таарзыныксынмас чорукту болдуруп турарын Афганистанның «Анис» солун мурнуку үүлүнде бижип турар.

Таарзыныксынмас чорук чүгле Пакистанның чоогунда азы ыраанда турар янзы-бүрү күрүнелерни эвес, харын пакистан улустуң бодун база хаара туткан деп ол солун бижип турар. Пакистан улус ооң девискээринге өске чурттуң шериг базаларын тургусканының уржуу-биле ол чурт агрессияның болгаш узуткаашкынның сорулгаларынга бараан болган турарын күзевейн турарын бо бүгү көргүзүп турар... шериг керээзин белеткеп турар чорук Пакистан Азияның кожа-хелбээ чурттары-биле найыралдыг чурттаарын күзевейн турар-дыр дээрзин көргүзүп турар деп, ол солун медеглеп турар.

Азияның улустары АҚШ биле Пакистанның аразында чугаалажыышкыннарны кичээнгейлиг хайгаарап, ол ийи күрүнелер боттарының шериг керээзин чарар дээр бодалдарындан ойталаарын бир үн-биле иегеп турар. Шериг пактазын тургузарының оруу-биле оларның базым бүрүзү Азияның улустарының удурланыышкынын болдурар деп чүвени олар билип алзыннар деп ол солун түңнелинде онзалап демдеглээн.

(СЭТА).

Америк-пакистан шериг эвилелинге удур

КАРАЧИ. Ассошиэйтед Пресс оф Пакистан агентилелиниң Даккиден (Чөөн- Пакистандан) дыңнадып турарын ёзугаар алырга, аңаа «Ганатантри Дал» деп партияның организастааны митинг болган. «Азад Пакистан» партияның баштыңы Миан Ифтихаруддин, митингиге чугаазынга Пакистан биле АҚШ-тың аразында шериг эвилелиниң дугайында дыңнадыгларга хамаарыштыр империалистиг чурттар-биле кандыг-даа эвилел Пакистанның эрге-ажыктарынга кайгамчык улуг каража-когаралдарны таварыштырар деп медеглээн. АҚШ-тың Кореяда үүлгедиглерин болгаш империалистиг күрүнелерниң Тунисте, Мароккода база Алжирде чорудуп турар политиказын ол чидии-биле шүүмчүлээн. Чөөн Пакистан можунуң хоойлужудулга хуралының ам болур соңгулдаларынга мусульман лигазынга удур демиселдиң чаңгыс-аай фронтузун тургузарынче бүгү-ле оппозистиг политиктиг партияларны Ифтихаруддин кыйгырган.

Сөс ап үүве чугаалаан өске-даа ораторлар ам белеткетинип турар америк-пакистан шериг эвилелинге хамаарыштыр боттарының дүвүрээзиниишкинин болгаш айыылзыныышкынын бир үн-биле чугаалааннар.

(СЭТА).

Гоада дайын белеткелдери

ДЕЛИ. Индияның девискээринде даштыкы ээлелдер айтырыының талазы-биле Мадрасска болуп эрткен национал конференция «Гоа (индияда Португалияның колониязы) атлантика күрүнелериниң Азияга боттарының дайын белеткелдерин боттандырарынга бүгү делегей базазы кылдыр дүргени-биле хуулуп бар чыдарын» айтып турар резолюцияны хүлээп алган.

Мозамбиктен аар чепсегленишкиниң негр шериглериниң Гоада келгениниң дугайын «Амрита базар патрика» солун дыңнадып турар. Гоада ол белеткелдер болза, Соңгу-атлантиканың агрессчи эвилелиниң планнарының кезии болур, ынчаарга Португалияның чазаа ол планнарны ёзугаар дөрт чүс муң африкан негрлерни албадап чорудар болгаш өөредир ужурлуг деп ол солун демдеглеп турар.

Индияның хөй-нитизи Индияның девискээринде АҚШ-тың шериг белеткелдеринге аажок дүвүреп, Гоаның индий чонун даштыкы эжелелден хостаарын болгаш Индияда боттарының ада-чуртчулары-биле оларның хостуг катыжарын негеп турар дээрзин «Амрита базар патрика» солун бижип турар.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор Д. О. БЕГЗИ.

ТУБЕРКУЛЁЗ

(өкпе аарыы) халдавырлыг аар аарыг.

Халдавырның кол үндезини—аарыг кижиниң чараазы болур. Довурак-доозунну, чөдүлден чаштаан чараны, аарыг инектер сүдүн дамчып, ол аарыг халдап болур. Шала кырынче дүкпүрбеңер, чараа дүкпүрер хереклелдерни ажыглаңар. Чөдүрүп болгаш азырып турар үеңерде аскыларны дугланар.

Чогуур өйүнде әмчиге барыңар.

Туберкулёз халдавырлыг!

Аарыг кижи тускай оруннуг, аржыылдыг, савалыг болур ужурлуг.

Туберкулёзтан аарзан кижини—бүгү-ле биче уругларның аъш-чеминиң албан черлеринге болгаш столоваяларның ажылынга киирбес ужурлуг.

Туберкулёзтан камгаланыңар!

Кижиниң организмин суларадып турар үүве бүрүзү аарый бээринге дуза болуп турар.

Хүн, агаар болгаш суг, күш-культура болгаш шын чемненилге-биле боңунарның кадыңнарны быжыглаңар. Амыдырал чуртталгага гигиенаны сагыңар. Амыдырал чуртталганы шыны-биле чорудуңар.

Шупту туберкулёз-биле демиселче!

Тыва областың санитар-чыгыдылыгын башкы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң орулакчы ыныы, партийжи амыдырал, культура болгаш амыдырал киллистериниң—3—88. харыысалгалыг секретарының 3—68, пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, үлетпүр болгаш транспорт, чагаа киллистериниң 4—98, иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

ТС02675. Культура эргелелиниң типографиязы